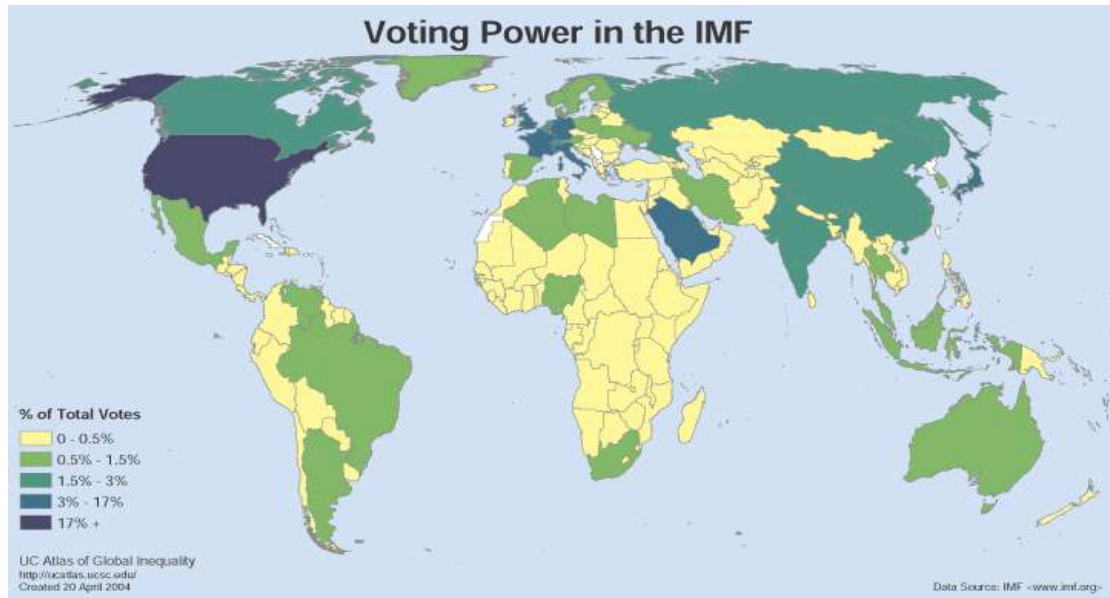


ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ



ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Ο ΔΑΝΕΙΟΔΟΤΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ Δ.Ν.Τ.

ΜΑΘΗΜΑ: ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ: ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΝΤΟΥΖΕΒΙΤΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ -ΧΑΡΚΟΦΤΑΚΗ ΣΤΑΜΑΤΙΑ

ΑΘΗΝΑ

2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄: Το ΔΝΤ

1. *Εισαγωγή.....*
2. *Η δομή και η λειτουργία του Δ.Ν.Τ.*
3. *Οι σκοποί του Δ.Ν.Τ.*
4. *Ο συντονισμός και η εποπτεία της οικονομικής πολιτικής των κρατών*
5. *Η χρηματοδοτική πολιτική του Δ.Ν.Τ.*
6. *Οι όροι της χρηματοδοτικής πολιτικής του Δ.Ν.Τ.*
7. *Η Πρακτική του Δ.Ν.Τ. για την αντιμετώπιση κρίσεων*

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

1. *Αναπτυσσόμενα κράτη (Ιστορική Αναδρομή)*
2. *Ο ρόλος του Δ.Ν.Τ. στο ζήτημα του εξωτερικού χρέους των αναπτυσσομένων κρατών*
3. *Περί διαγραφής του χρέους*
4. *Κρίσεις Λ. Αμερικής και Ν. Α. Ασίας και συμπεράσματα από τις κρίσεις*

ΜΕΡΟΣ Γ΄: Η οικονομική κρίση στην Νοτιοανατολική Ασία 1997-1998

1. Τα γεγονότα

2. Ο Ρόλος του ΔΝΤ

3. Η κριτική που ασκήθηκε στο ΔΝΤ

4. Μια γενικότερη εκτίμηση του ρόλου του ΔΝΤ

Παράρτημα 1

Παράρτημα 2

Βιβλιογραφία

Ο ΔΑΝΕΙΟΔΟΤΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α΄ : Δ.Ν.Τ- ΔΟΜΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Εισαγωγή

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, στο εξής Δ.Ν.Τ., αποτελεί έναν διεθνή οικονομικό οργανισμό που εντάσσεται στην ομάδα των Εξειδικευμένων Οργανισμών του Συστήματος των Η.Ε.

Ιδρύθηκε το 1945, με υπογραφή δ. συνθήκης, έχοντας ως αποστολή να διαχειριστεί το μεταπολεμικό διεθνές νομισματικό σύστημα και να διασφαλίσει την τήρηση της πειθαρχίας από τα κράτη-μέλη τους κατά την άσκηση της νομισματικής και συναλλαγματικής τους πολιτικής. Ξεκίνησε να λειτουργεί την 1^η Μαρτίου 1947. Σήμερα είναι επιφορτισμένο κατά βάση με τη χρηματοδοτική ενίσχυση των κρατών-μελών με προβληματικό ισοζύγιο πληρωμών¹

Το Δ.Ν.Τ. και η παγκόσμια Τράπεζα Ανασυγκροτήσεως και Ανάπτυξης² αποτελούν «δίδυμους αδελφούς οργανισμούς»³ του συστήματος Bretton Woods.

Το Δ.Ν.Τ. αποτελεί συστατικό στοιχείο της τριαδικής δομής GATT⁴-ΔΝΤ-Διεθνής Τράπεζα, που δημιουργήθηκε μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου αποσκοπώντας στην ένταξη των διεθνών οικονομικών, εμπορικών, νομισματικών και χρηματοδοτικών σχέσεων σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα οργάνωσης και πειθαρχίας.

Η συμβολή του στην ανάπτυξη και την ευημερία των αναπτυσσομένων κυρίως κρατών, που αποτελούν και τους κύριους αποδέκτες της χρηματοδοτικής ενίσχυσης που χορηγεί, είναι πολύ σημαντικός και θα αναλυθεί παρακάτω μαζί με το ρόλο που διαδραμάτισε ο Διεθνής Οργανισμός στις κρίσεις της Λατινικής Αμερικής και της Νοτιοανατολικής Ασίας. Παράλληλα, θα επιχειρήσουμε μια αποτίμηση του

¹ δηλ. μια λογιστική κατάσταση όπου απεικονίζονται οι οικονομικές συναλλαγές των κατοίκων μιας χώρας με αλλοδαπούς κατοίκους κατά τη διάρκεια ορισμένης χρονικής περιόδου, συνήθως 1 έτους.

² Αρχικά μόνο Διεθνής Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση, ο όρος «Ανάπτυξη» προστέθηκε πολύ αργότερα ως αποτέλεσμα της αναγνώρισης του αιτήματος για το 3^{ης} γενιάς δικαίωμα των λαών του Τρίτου Κόσμου κυρίως, στην Ανάπτυξη.

³ Twin institutions

⁴ Γενική Συμφωνία Δασμών και εμπορίου

ρόλου του Δ.Ν.Τ. στο διεθνές νομισματικό σύστημα και στη διαμόρφωση του τρόπου λειτουργίας της Παγκοσμιοποίησης γενικότερα.

Η δομή και η λειτουργία του Δ.Ν.Τ.

Το καταστατικό⁵ του Δ.Ν.Τ. διαμορφώθηκε παράλληλα με το καταστατικό της Παγκόσμιας Τράπεζας κατά τη διάρκεια της Νομισματικής και χρηματοπιστωτικής Συνδιάσκεψης του Ο.Η.Ε. το 1944 στο Bretton Woods του New Hampshire των Η.Π.Α.

Ο αρχικός αριθμός των κρατών-μελών του ήταν 44, καθώς δεν συμπεριλαμβάνονταν 2 από τα μεγαλύτερα σήμερα, από άποψη μεριδίων (quotas), κράτη, δηλαδή η Γερμανία και η Ιαπωνία των οποίων η εισδοχή στον Οργανισμό έλαβε χώρα το 1952.

Η έδρα του –προβλέπεται βάσει του Καταστατικού- είναι εγκατεστημένη στο κράτος-μέλος που συμμετέχει στο Δ.Ν.Τ. με το μεγαλύτερο μερίδιο. Γραφεία αντιπροσωπείας και υποκαταστήματά του ιδρύονται στην επικράτεια και άλλων κρατών-μελών. Καθώς από την έναρξη της λειτουργίας του την ιδιότητα της συμμετοχής σε αυτό με το μεγαλύτερο quota την πληρούν αδιάκοπα οι Η.Π.Α., ο Οργανισμός από το 1945 εδρεύει στην Ουάσιγκτον.

Μέλος μπορεί να γίνει κάθε κράτος με τη δέσμευση από αυτό της ανάληψης όλων των υποχρεώσεων που ορίζονται στα Άρθρα Συμφωνίας και που απορρέουν από τις κανονιστικού περιεχομένου πράξεις που εκδίδουν τα όργανά του.

Τον Αύγουστο του 2005, ο Οργανισμός αριθμούσε 184 κράτη-μέλη. Από το 1999 η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ.) συμμετέχει με την ιδιότητα του παρατηρητή στο Δ.Ν.Τ., λόγω της εξέχουσας θέσης της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και εξαιτίας του ότι αποτελεί τον φορέα τον επιφορτισμένο με τη χάραξη και υλοποίηση ενιαίας νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής της Κοινότητας, με την έναρξη του τρίτου σταδίου της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (Ο.Ν.Ε.)

Την ευθύνη της λήψης της απόφασης σχετικά με την είσοδο ενός κράτους στον Οργανισμό, την έχει το Συμβούλιο Διοικητών το οποίο και θέτει τους υφιστάμενους για τα κράτη-μέλη όρους που πρέπει να εκπληρώνει το νέο μέλος. Τα κράτη δικαιούνται να αποχωρήσουν από τον οργανισμό, κατόπιν υποβολής σχετικής

⁵ ή διαφορετικά τα Άρθρα Συμφωνίας

γραφής δήλωσης. Αλλά και το Δ.Ν.Τ. μπορεί να εξαναγκάσει σε αποχώρηση ένα κράτος (απαιτείται απόφαση με πλειοψηφία), αν κρίνει πως αυτό δεν είναι συνεπές προς τις υποχρεώσεις που ανέλαβε κατά την ένταξή του ως ισότιμου μέλους στον οργανισμό.

Το Συμβούλιο Διοικητών και άλλα τέσσερα όργανα αποτελούν τα πέντε (5) Καταστατικά Όργανα του οργανισμού:

- Το Συμβούλιο Διοικητών (Board of Directors)
- Το Εκτελεστικό Συμβούλιο (Executive Board)
- Ο Διευθύνων Σύμβουλος (Executive Director)
- Η διεθνής Νομισματική και Χρηματοπιστωτική Επιτροπή (International Monetary and Financial Committee)
- Η Επιτροπή Ανάπτυξης (Development Committee)

Οι σκοποί του Δ.Ν.Τ.

Τέσσερις είναι κατά βάση οι σκοποί του όπως αναφέρονται στο πρώτο άρθρο του Καταστατικού του. Οι σκοποί αυτοί, πρέπει να διέπουν το σύνολο των πολιτικών και των αποφάσεων των οργάνων του Δ.Ν.Τ. Κοινή συνισταμένη τους: Η μείωση της διάρκειας και της έντασης της ανισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών των κρατών-μελών του και είναι οι εξής:

- Η ενίσχυση και η προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών του μέσα από διενέργεια μόνιμων και τακτικών συζητήσεων αναφορικά με διεθνή νομισματικά ζητήματα
- Η συμβολή του στην ισόρροπη ανάπτυξη του δ. εμπορίου. Κάτι τέτοιο σημαίνει, επίτευξη και διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου απασχόλησης και εισοδήματος στα κράτη-μέλη, καθώς και συμμετοχή στην καλύτερη δυνατή ανάπτυξη και αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών τους πόρων
- Η επιτήρηση του διεθνούς συστήματος συναλλακτικών ισοτιμιών, με επιδιωκόμενο στόχο την προώθηση και διατήρηση σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών για την αποφυγή ανταγωνιστικών υποτιμήσεων των νομισμάτων τους
- *Τέλος, η χορήγηση στα κράτη-μέλη χρηματοδοτικής ενίσχυσης με στόχο την αντιμετώπιση και βελτίωση των ανισορροπιών στο ισοζύγιο πληρωμών*

τους. Κάτι τέτοιο βοηθά στην αποφυγή λήψης σκληρών μέτρων που ενδεχομένως να είχαν αρνητικές συνέπειες για τα εισοδήματα και κατ' επέκταση για την ευημερία των κρατών-μελών και των λαών τους.

Ο συντονισμός και η εποπτεία της οικονομικής πολιτικής των κρατών

Κύρια πολιτική λειτουργία του Δ.Ν.Τ. αποτελεί *ο συντονισμός και η εποπτεία της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών του*. Το Δ.Ν.Τ. παρέχει στα κράτη το απαιτούμενο θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο για την ανάλυση και εκτίμηση της διεθνούς οικονομικής κατάστασης, αλλά και των προκλήσεων που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν οι εθνικές τους οικονομίες στο μέλλον. Μέσω συζητήσεων και διαβουλεύσεων επιχειρείται να αποφασιστούν τα καταλληλότερα μέτρα που απαιτούνται να ληφθούν σε εθνικό, περιφερειακό, παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να αντιμετωπιστούν οι παραπάνω προκλήσεις με αποτελεσματικότητα.

Οι συζητήσεις που πρέπει να γίνονται στο forum του Δ.Ν.Τ. είναι ιδιαίτερα σημαντικές γιατί ουσιαστικά αποτελεί τον μοναδικό τρόπο ενημέρωσης κάθε κράτους-μέλους για τις θέσεις άλλων κρατών επί οικονομικών και άλλων θεμάτων, αλλά και για τις πολιτικές που προτίθενται αυτά να ακολουθήσουν.

Η διαδικασία αυτή, λοιπόν, πρέπει να τηρείται απαρέγκλιτα γιατί έτσι το Δ.Ν.Τ. καθίσταται ζωντανός οργανισμός, στους κόλπους του οποίου κάθε κράτος λαμβάνει γνώση για τις εξελίξεις στα παγκόσμια μακροοικονομικά μεγέθη και είναι έτσι σε θέση να προσαρμόσει ανάλογα και τη δική του πολιτική. Ακόμη, μια τέτοια διαδικασία ανταποκρίνεται στην παγκόσμια ανάγκη για έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση. Οι κυβερνήσεις είναι σε θέση να επιδιώξουν την υλοποίηση των εθνικών τους στόχων, λαμβάνοντας υπόψη τις προσδοκίες και τις επιδιώξεις άλλων λαών και μειώνοντας τις μεταξύ τους εντάσεις και ανταγωνιστικές συμπεριφορές.

Ο παγκόσμιος αυτός οικονομικός συντονισμός αποσκοπεί στη διαφάνεια επί των μακροοικονομικών μεγεθών των κρατών-μελών και στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της εθνικής οικονομικής πολιτικής τους. Και όλα αυτά σε ένα διεθνές περιβάλλον όπου η πληροφόρηση δεν είναι πάντοτε πλήρης και ολοκληρωμένη, οπότε οι κυβερνητικές πολιτικές διαρκώς μεταβάλλονται.

Ο τρόπος επίτευξης του συντονισμού των επιμέρους οικονομικών πολιτικών, εξαρτάται σημαντικά από τον αριθμό των συμμετεχόντων κρατών, το επίπεδο

ανάπτυξης που διαθέτουν και από τη φύση των επιδιωκόμενων οικονομικών και άλλων σκοπών τους. Ο συντονισμός μπορεί να λάβει το εξής περιεχόμενο:

- Μπορεί να εξαντλείται στην υιοθέτηση «χαλαρών» μέτρων, κυρίως σε ό,τι αφορά τη χρηματοπιστωτική πολιτική
- Μπορεί να προχωρεί περαιτέρω στον σχεδιασμό, στην υλοποίηση ορισμένων προγραμματισμών, στοχεύοντας στην αποφυγή ανισορροπιών στο ισοζύγιο πληρωμών
- Μπορεί να θέτει ένα πλαίσιο διαπραγμάτευσης μεταξύ των κρατών-μελών σχετικά με τη χρησιμοποίηση-αξιοποίηση των κατάλληλων οργάνων μακροοικονομικής πολιτικής, αλλά και στη θέσπιση κοινών αρχών και εκτιμήσεων
- Τέλος, ο συντονισμός μπορεί να αφορά στη θέσπιση κανόνων σχετικά με παρεμβάσεις στην αγορά συναλλάγματος, σχετικά με την άσκηση της νομισματικής πολιτικής βάσει κοινών στόχων και γενικά σε σχέση με οποιοδήποτε θέμα άπτεται της άσκησης της συνολικής οικονομικής πολιτικής. Εδώ, ο συντονισμός λαμβάνει πιο προηγμένη μορφή, οπότε θα μπορούσαμε να κάνουμε λόγο για εναρμόνιση της συνολικής οικονομικής πολιτικής των μελών.

Σχετικά με την εποπτεία του διεθνούς νομισματικού συστήματος, το Δ.Ν.Τ. έχει την αρμοδιότητα αυτής της εποπτείας, ώστε να εξασφαλίζει τη σωστή και αποδοτική λειτουργία του διεθνούς νομισματικού συστήματος και να αξιολογεί το κατά πόσο κάθε κράτος-μέλος τηρεί τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει. Τα κράτη δεσμεύονται να παρέχουν στον οργανισμό ως διευκόλυνση, εφόσον τους ζητηθεί, όλες τις πληροφορίες σχετικά με την εθνική οικονομική στρατηγική τους. Άρα, η εποπτεία από τον Οργανισμό συνίσταται στην συνεχή καταγραφή και ανάλυση της εσωτερικής, αλλά και εξωτερικής πολιτικής των κρατών-μελών. Η όποια μορφή εποπτείας, (επί της συνολικής οικονομικής πολιτικής, συμπληρωματική, πολυμερής ή ενισχυμένη), δίνει έμφαση στο επίπεδο ανάπτυξης, στο επίπεδο τιμών, στο ισοζύγιο πληρωμών και στο πώς διαμορφώνονται οι συναλλαγματικές ισοτιμίες, με στόχο να ευνοήσει το συντονισμό της οικονομικής πολιτικής των κρατών και να συμβάλλει στη γενικότερη προσπάθεια για ταχύτερη παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη και αύξηση του πλούτου και της ευημερίας των αναπτυσσομένων κρατών.

Η χρηματοδοτική πολιτική του Δ.Ν.Τ.

Η χορήγηση χρηματοδοτικής ενίσχυσης από το Δ.Ν.Τ. προς τα κράτη-μέλη του, αποτελεί έναν από τους σκοπούς του, αλλά και μια βασική λειτουργία του. Πρόκειται για μια δραστηριότητα που διέπεται από ορισμένους κανόνες και αρχές.

Για την ικανοποιητικότερη άσκηση της χρηματοδοτικής του πολιτικής, το Δ.Ν.Τ., έχει κατατάξει τους δικαιούχους της βοήθειας αυτής, τα κράτη μέλη του, σε τρεις ομάδες:

- Στα βιομηχανικά κράτη (industrialized countries)
- Στα οικονομικά αναπτυσσόμενα κράτη μέσου εισοδήματος (middle-income developing countries)
- Στα οικονομικά αναπτυσσόμενα κράτη χαμηλού εισοδήματος (low-income developing countries)

De jure, όλα τα κράτη-μέλη του Δ.Ν.Τ. έχουν δικαίωμα πρόσβασης στη χρηματοδοτική ενίσχυση. De facto, προσφυγή πλέον γίνεται κυρίως από τα αναπτυσσόμενα κράτη με χαμηλό εισόδημα⁶.

Το Δ.Ν.Τ. χορηγεί βοήθεια κατά βάση, σε κράτη που εμφανίζουν ανισορροπίες στο ισοζύγιο πληρωμών τους. Άρα, είναι καταρχήν αναγκαία η εκτίμηση από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Δ.Ν.Τ. του βαθμού κατά τον οποίο χρειάζεται εξισορρόπηση το ισοζύγιο πληρωμών και η οποία εκτίμηση γίνεται βάσει των εξής στοιχείων:

- Της κατάστασης του ισοζυγίου πληρωμών
- Του ύψους των αποθεματικών σε ξένο νόμισμα,
- Των προβλέψεων για τη μελλοντική διαμόρφωση των παραπάνω δεικτών.

Οι όροι της χρηματοδοτικής πολιτικής του Δ.Ν.Τ.

Η πολιτική της υπό όρους χορήγησης της χρηματοδοτικής ενίσχυσης («*αιρεσιμότητα*» - «*conditionality*») στους αιτούντες, συνδέεται με συγκεκριμένα μέτρα οικονομικής πολιτικής που οφείλει να εφαρμόσει το κράτος, καθ' υπόδειξιν του

⁶ Ενδεικτικά, η τελευταία φορά που χορηγήθηκε χρηματοδοτική βοήθεια σε κράτος της πρώτης κατηγορίας, δηλ σε βιομηχανικό κράτος, ήταν το 1977 στη Μ. Βρετανία. Επιπλέον, όπως είναι φυσικό, τα αναπτυσσόμενα κράτη με προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών έχουν άμεση προτεραιότητα σε σχέση με τα αναπτυσσόμενα κράτη μέλη.

Δ.Ν.Τ., και παράλληλα με την προσωρινή χρήση της οικονομικής βοήθειας του Ταμείου, προκειμένου να λάβει την ενίσχυση και να ξεπεράσει τα προβλήματα του ισοζυγίου πληρωμών του⁷.

Ουσιαστικής σημασίας είναι καταρχήν **η αποδοχή** των όρων που θέτει το Δ.Ν.Τ. από τα κράτη-μέλη. Αφενός, συνεπάγεται τη δέσμευση των κρατών να υιοθετήσουν μέτρα οικονομικής πολιτικής, συχνά δυσβάστακτα και «αντιλαϊκού χαρακτήρα», αφετέρου έχει σημαντικό αντίκτυπο στις διεθνείς αγορές καθώς αντικειμενική επιδίωξη του Δ.Ν.Τ. είναι να συμβάλλει ώστε να εξασφαλιστεί η πρόσβαση των κρατών-μελών στις διεθνείς αγορές και η άντληση δανειακών κεφαλαίων. Η έννοια της αποδοχής εμπεριέχει **τη θέληση** των κρατών να προβούν στις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις και να πετύχουν τη βιώσιμη ανάπτυξή τους.

Αυτή τη βούληση των κρατών έρχεται να συμπληρώσει ένας άλλος όρος της χρηματοδοτικής πολιτικής του Δ.Ν.Τ.: η θέληση μόνο δεν αρκεί, χρειάζεται και **η δυνατότητα**. Το Δ.Ν.Τ. συνεπώς χορηγεί την ενίσχυση μόνο στην περίπτωση που κρίνει ότι το κράτος που λαμβάνει την ενίσχυση είναι σε θέση να αποπληρώσει το χρέος του.

Με την προϋπόθεση της εκπλήρωσης των παραπάνω όρων, το Δ.Ν.Τ. παρέχει την χρηματοπιστωτική βοήθεια, αφού προηγουμένως έχει προσδιορίσει τη διαθεσιμότητα των πόρων στο λογαριασμό από τον οποίο θα γίνει η εκταμίευση και αφού έχει γίνει η διαμόρφωση του χρηματοδοτικού προγράμματος σύμφωνα με τις περιστάσεις⁸. Όσον αφορά στην έκταση –από πλευράς χρόνου- της βοήθειας, από τη δεκαετία του '80 και μετά παρατηρείται τάση επιμήκυνσης της χρονικής διάρκειας της βοήθειας. Το δε επιτόκιο, εξαρτάται από το είδος της παρεχόμενης διευκόλυνσης, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις είναι επιδοτούμενο.

Είναι αξιοσημείωτη η δυνατότητα του Δ.Ν.Τ. να αξιολογεί αν το κράτος που έχει δεχτεί την ενίσχυση, την χρησιμοποιεί σύμφωνα ή κατά τρόπο αντίθετο προς τους σκοπούς που τέθηκαν. Στην περίπτωση αυτή, το Δ.Ν.Τ. απευθύνει προς το συγκεκριμένο κράτος έκθεση με τις απόψεις του επί του θέματος και ορίζει χρονοδιάγραμμα εντός του οποίου καλείται το κράτος να απαντήσει. Αν το εν λόγω κράτος δεν τηρήσει το deadline που του έθεσε ο οργανισμός, ή εάν το Δ.Ν.Τ. δεν

⁷ Στόχος είναι η συνεχής διατήρηση μιας ισορροπημένης θέσης στο ισοζύγιο πληρωμών από τα κράτη-μέλη, ώστε να αποφεύγονται π.χ. οι περιορισμοί στο διεθνές εμπόριο.

⁸ Το σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί γιατί, όπως θα δούμε και στη συνέχεια της εργασίας, στο Δ.Ν.Τ. καταλογίζεται η διαμόρφωση προγραμμάτων κατάλληλων, που δεν ανταποκρίνονται ούτε στις περιστάσεις, αλλά ούτε και στον τρόπο που λειτουργούν τα κράτη που δέχονται τη βοήθειά του.

κρίνει ως ικανοποιητική την απάντησή του, δικαιούται να περιορίσει τους πόρους που διαθέτει στο κράτος. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του «παραβατικού κράτους», το Δ.Ν.Τ. κατόπιν φυσικά έγκαιρης ειδοποίησης, δικαιούται να κηρύξει το κράτος έκπτωτο του δικαιώματος χρησιμοποίησης των πόρων του.

Διαπιστώνουμε ότι το Δ.Ν.Τ. από τη μια πλευρά εξαρτά την παροχή των γενικών πόρων του από την εκπλήρωση συγκεκριμένων όρων εκ μέρους των κρατών-μελών και αφετέρου μπορεί να περιορίσει ή ακόμη και να διακόψει τη διάθεση πόρων προς τα κράτη αν αυτό κρίνει πως οι πολιτικές αυτών δεν συνάδουν με τους στόχους και τη «γραμμή» που το ίδιο έχει χαράξει.

Ωστόσο, ο οργανισμός έχει και αυτός από την πλευρά του συγκεκριμένες υποχρεώσεις για τη μη τήρηση των οποίων έχει πολλάκις κατηγορηθεί, όπως θα δούμε και παρακάτω στην εργασία μας. Το Δ.Ν.Τ. οφείλει να ανταποκρίνεται στην αρχή της *πολιτικής ουδετερότητας*. Αυτό σημαίνει πως, κατά την άσκηση της εποπτείας και κατά την παροχή της χρηματοδοτικής ενίσχυσης προς τα κράτη μέλη το Δ.Ν.Τ. πρέπει να σέβεται την εσωτερική πολιτική των κρατών-μελών και να μην επεμβαίνει σε αυτή⁹.

Επιπροσθέτως, *η διενέργεια διαβουλεύσεων* μεταξύ του κράτους και του Οργανισμού καθ' όλη τη διάρκεια της χορήγησης της ενίσχυσης κρίνεται ως αναγκαία...και όχι μόνο για λόγους ενημέρωσης και για την αναφορά δυσχερειών που μπορεί να προκύψουν...

Αναφορικά με τη συμπεριφορά του οργανισμού στα μέλη του, επιβάλλεται *η ίση μεταχείριση* των κρατών από το Δ.Ν.Τ. Πρόκειται για μια αρχή που, όπως θα δούμε και στη συνέχεια της εργασίας μας, ο οργανισμός παραβιάζει κατάφωρα χάριν της επιδίωξης γεωστρατηγικών και άλλων συμφερόντων των ΗΠΑ. Συχνά, τόσο η αντικειμενικότητα όσο και η πολιτική ουδετερότητα που οφείλει να επιδεικνύει ο οργανισμός, παραγκωνίζονται από την ανάγκη προώθησης –μέσω του ίδιου του οργανισμού- ορισμένων πολιτικών προς όφελος της Υπερδύναμης.

Για να εξασφαλίσει ο οργανισμός την κατά γράμμα τήρηση του οικονομικού προγράμματος από το εκάστοτε κράτος, αλλά και για να διασφαλίσει τον πλήρη έλεγχο της κατάστασης από τον ίδιο, προβαίνει στις εξής ενέργειες:

- Παρέχει σε δόσεις τη χρηματοδοτική ενίσχυση

⁹ Εξάλλου, η μη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις άλλου κράτους αποτελεί θεμελιώδη αρχή του Δ.Δ., όπως αυτό αποτυπώνεται στο άρθρο ... του Καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

- Εξαρτά την καταβολή της επόμενης δόσης από την ικανοποίηση ορισμένων ποσοτικών και ποιοτικών κριτηρίων εκ μέρους των κρατών.

Τα κριτήρια αυτά (δηλ. κάποιες μεταβλητές με αντικειμενικά χαρακτηριστικά), αποτελούν τη βάση της αξιολόγησης της βούλησης και της συμπεριφοράς των κρατών να συμβάλλουν ενεργά για την επιτυχία του προγράμματος, αλλά και τη βάση για την αποτίμηση του προγράμματος στο σύνολό του. Αυτά τα κριτήρια είναι (ή έστω, θα έπρεπε να είναι) περιπτωσιολογικά προσαρμοσμένα στην οικονομική κατάσταση του κράτους και αποτελούν ένα «μείγμα οικονομικής πολιτικής»¹⁰ με τη σφραγίδα του Ταμείου. Η μη συμμόρφωση του κράτους όπως κρίνεται με βάση τα παραπάνω κριτήρια συνεπάγεται ακόμη και τη διακοπή της διάθεσης των υπολοίπων δόσεων.

Όλα τα παραπάνω αφορούν κυρίως στις περιπτώσεις εκείνες όπου τα κράτη ζητούν εγκαίρως τη συνδρομή του Διεθνούς Οργανισμού, πριν επιδεινωθεί δηλ. η κατάσταση του ισοζυγίου πληρωμών τους και η ανισορροπία καταλήξει σε μη αναστρέψιμη οικονομική κρίση. Στην περίπτωση που ένα κράτος προσφύγει στο Δ.Ν.Τ. ενώ έχει ήδη ξεσπάσει η κρίση, η κατάσταση περιπλέκεται περισσότερο γι αυτό, καθώς η πρακτική δείχνει πως τότε οι κυβερνήσεις λαμβάνουν «σκληρά» δημοσιονομικά μέτρα στα πλαίσια ενός «σφιχτού» προγραμματικού σχεδιασμού από το Δ.Ν.Τ. που αποσκοπεί στη σταθεροποίηση του οικονομικού συστήματος κυρίως και όχι στην αναπτυξιακή του διάσταση.

Η Πρακτική του Δ.Ν.Τ. για την αντιμετώπιση κρίσεων

Μια οικονομική κρίση μπορεί να αντιμετωπιστεί είτε με αυτόματη εξωτερική χρηματοδότηση, είτε με διαρθρωτική προσαρμογή της οικονομίας¹¹. Στην πρώτη περίπτωση τα εσωτερικά ελλείμματα καλύπτονται με την εισροή κεφαλαίων, χωρίς να επηρεάζεται άμεσα το βιοτικό επίπεδο της χώρας. Όμως η ανάγκη για διαρθρωτικές μεταβολές δεν παύει να υπάρχει, απλώς αναβάλλεται.

Η διαρθρωτική προσαρμογή συνίσταται στην διαδικασία μετατόπισης

¹⁰ Policy mix,

¹¹ Structural adjustment

παραγωγικών συντελεστών από τις λιγότερο στις περισσότερο παραγωγικές δραστηριότητες. Στόχος της διαδικασίας αυτής είναι η οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη αλλά και η σταθεροποίηση της οικονομία του κράτους στο οποίο λαμβάνει χώρα αυτή η διεργασία. Μακροπρόθεσμοι στόχοι είναι η μείωση εισαγωγής κεφαλαίων, αλλά και η μείωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών.

Μια υγιής διαδικασία διαρθρωτικής προσαρμογής πρέπει να συνοδεύεται από τη λήψη κατάλληλων μέτρων ώστε να γίνεται «καλή», ορθή χρήση των πόρων που καταβάλλονται από το Δ.Ν.Τ. Αυτό μεταφράζεται σε σωστές, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα επενδύσεις που οδηγούν στην προώθηση της καινοτομίας και την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και ταυτόχρονα συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας, καθώς καθιστούν αποδοτικότερους τους παραγωγικούς συντελεστές και βοηθούν μακροπρόθεσμα στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Η επιτυχία του όλου εγχειρήματος εξαρτάται όμως από τον ρεαλιστικό χαρακτήρα του διαρθρωτικού προγράμματος. Ο διεθνής Οργανισμός πρέπει να χαράσσει πολιτικές έχοντας πάντα κατά νου πως το περιεχόμενο και το χρονοδιάγραμμα των επιδιωκόμενων μεταρρυθμίσεων πρόκειται να υιοθετηθούν από τις κοινωνίες και όχι από τις κυβερνήσεις. Η διεθνής πρακτική μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο Οργανισμός καταρτίζει προγράμματα εξαιρετικά δυσβάστακτα για το λαό, προγράμματα που πολύ συχνά αποτυγχάνουν εξαιτίας της ακαταλληλότητάς τους και της έλλειψης του στοιχείου της εσωτερικής νομιμοποίησης. Τα προγράμματα είναι «ξένα» προς τα κράτη, καθόλου ή και αντιφατικά ενταγμένα στους «κοινωνικούς ρυθμούς» των κρατών στα οποία εφαρμόζονται, είναι σκληρά και οι πολίτες δεν πείθονται ούτε για το σκοπό του εκάστοτε εφαρμοζόμενου προγράμματος, ούτε για το όφελος που θα αποκομίσουν τα κράτη και κατ' επέκταση οι ίδιοι από αυτό.

Η επίτευξη του βραχυπρόθεσμου στόχου της σταθεροποίησης και της εξόδου από την κρίση είναι μέρος για την επίτευξη του μακροπρόθεσμου στόχου της ανάπτυξης. Γι αυτό, μια λάθος ακολουθούμενη διαδικασία σταθεροποίησης μπορεί να κοστίζει στην ίδια την αναπτυξιακή διαδικασία.

ΜΕΡΟΣ Β': ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Αναπτυσσόμενα κράτη (Ιστορική Αναδρομή)

Μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο, το ενδιαφέρον τόσο των διεθνών δρώντων (εθνικές κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμοί, Μ.Κ.Ο) όσο και πολλών οικονομολόγων, κοινωνιολόγων και πολιτικών επιστημόνων επικεντρώθηκε στην ανόρθωση από τον καταστροφικό πόλεμο και στα φαινόμενα της οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης ως «βάλσαμο» της οικονομικής εξάντλησης και της πολιτικής αποσύνθεσης.

Ενώ, όμως, οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης έκαναν μια γενικά σωστή αξιοποίηση των πόρων που προήλθαν από το Σχέδιο Μάρσαλ, με αποτέλεσμα να σημειώσουν ραγδαία οικονομική ανάπτυξη¹², που μάλιστα υπερέβη την προπολεμική, η κατάσταση των αναπτυσσομένων παρέμεινε στάσιμη, αν δεν χειροτέρευσε.

Οι συνθήκες μετά τον πόλεμο άλλαξαν ριζικά και το θετικό ήταν ότι ένας μεγάλος αριθμός αποικιοκρατούμενων χωρών άρχισε να διεκδικεί την ανεξαρτησία¹³, είτε με πολιτικά ειρηνικά μέσα, είτε με ένοπλους αγώνες και πέτυχε τελικά την αναγνώρισή τους ως κρατικών οντοτήτων από τη διεθνή κοινότητα. Η αποχώρηση, ωστόσο, των αποικιοκρατών ανέδειξε τη χαώδη πολιτική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση που οι ίδιοι δημιούργησαν, εκμεταλλευόμενοι το ανθρώπινο δυναμικό και φθάνοντας στα όρια της εξάντλησης τις πλουτοπαραγωγικές πηγές, και την οποία κατάσταση άφηναν πίσω: Η θέση των χωρών αυτών επιδεινώθηκε, οι πολύχρονοι αγώνες άφησαν πίσω ερείπια, ενώ ξέσπασαν εμφύλιοι πόλεμοι και επιβλήθηκαν δικτατορίες. Και ναι μεν πολλές αναπτυσσόμενες χώρες κατά τη διάρκεια του Πολέμου προσδένονταν στο άρμα του καπιταλισμού ή του υπαρκτού σοσιαλισμού¹⁴ με οικονομικά και τεχνολογικά ανταλλάγματα¹⁵, παρά τη βοήθεια όμως, η κατάστασή τους χειροτέρευσε και το τέλος του Β' Π.Π. όπως αναφέραμε, τις βρήκε σε πλήρη οικονομική και κοινωνική εξαθλίωση.

¹² Η ίδρυση της ΕΚΑΧ αρχικά και της ΕΟΚ στη συνέχεια συνέβαλλαν καταλυτικά στην ανάπτυξη των Δυτικοευρωπαϊκών ιδίως κρατών. (Κούτρης Α. 1995, σελ. 15)

¹³ Προς αυτή την κατεύθυνση σπουδαίο ρόλο διαδραμάτισε και η ανάδειξη σημαντικών ηγετών προερχομένων από τις χώρες αυτές, όπως ο Νεχρού, ο Νάσερ, ο Μακάριος, ο Τίτο κ.α. (Τσάλτας Γ.)

¹⁴ Μάλιστα, συχνά, μεταπηδούσαν από τον έναν συνασπισμό στον άλλον (ΗΠΑ -ΕΣΣΔ) ανάλογα με τα συμφέροντά τους. (Κούτρης Α., 1995, σελ. 16)

¹⁵ Η κομμουνιστική Κίνα μέσω οικονομικής και τεχνικής βοήθειας πέτυχε την πολιτική και οικονομική διείσδυση σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες και ιδίως της Αφρικής. (Κούτρης Α., 1995, σελ. 16)

Το γεγονός ότι τα κράτη αυτά αποτελούσαν μια μόνιμη εστία πολιτικών και οικονομικών αναταραχών που έθετε σε κίνδυνο το οικοδόμημα των αναπτυγμένων κρατών, ώθησε τα τελευταία σε αρκετές ενέργειες¹⁶ που εγκαινίασαν μια περίοδο ταχύρρυθμης οικονομικής ανάπτυξης¹⁷ για αρκετά από τα λιγότερο αναπτυγμένα κράτη, που διήρκεσε έως και τη δεκαετία του '70.

Ήδη από τα τέλη του '60 η οικονομία των ΗΠΑ εμφανίζει μια κάμψη που γρήγορα μεταλαμπαδεύεται στις αναπτυγμένες χώρες. Στις αρχές της δεκαετίας του '70, οι αναπτυγμένες χώρες εμφανίζουν τα πρώτα συμπτώματα κόπωσης και, μετά την κατάρρευση της συμφωνίας Bretton-Woods, ξεκινά σταδιακά μια περίοδος οικονομικής ύφεσης που καταλήγει σε κρίση: Παρατηρείται μηδενική αύξηση του ΑΕΠ, σημαντική μείωση της βιομηχανικής παραγωγής, εμφάνιση του στασιμοπληθωρισμού¹⁸, συρρίκνωση του εξωτερικού εμπορίου και ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών, αύξηση εξωτερικού χρέους, ελλειμματικοί προϋπολογισμοί, μείωση εσωτερικής κατανάλωσης κ.α.

Ήδη από τη δεκαετία του '70, μιλάμε για μια περίοδο έντονης οικονομικής και πολιτικής αλληλεξάρτησης (που κορυφώθηκε με τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης τη δεκαετία του '90). Έτσι, η κρίση των αναπτυγμένων έπληξε τους αναπτυσσόμενους και το χτύπημα γι αυτούς ήταν μεγαλύτερο. Λόγω της δημιουργίας πολλών υποκατάστατων προϊόντων, έληξε «η εξάρτηση πρώτων υλών», δηλ. η εξάρτηση των αναπτυγμένων από τους αναπτυσσόμενους και μειώθηκαν δραματικά οι τιμές των εξαγομένων πρώτων υλών (που αποτελούσαν και τη βάση των οικονομιών των κρατών αυτών), με αποτέλεσμα ελλειμματικά ισοζύγια πληρωμών, τα οποία και επιδεινώθηκαν από τις αλλεπάλληλες αυξήσεις των πετρελαϊκών τιμών.

Γρήγορα φάνηκε πως η ανάπτυξη που είχε προηγηθεί δεν ήταν στην πραγματικότητα τόσο «καλή» για τις αναπτυσσόμενες χώρες, όσο έδειχνε πως ήταν. Η «ανάπτυξη» της περιόδου 1945-1970 δεν είχε γερά θεμέλια, γιατί ουδέποτε οι

¹⁶ Διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες μεταξύ αναπτυγμένων - αναπτυσσομένων, μεταφορά οικονομικών πόρων από τις πρώτες προς τις δεύτερες, δεκαετή προγράμματα ΟΗΕ «Στρατηγική για την Ανάπτυξη των Αναπτυσσομένων Χωρών» κ.α. (Κούτρης Α., 1995, σελ. 16)

¹⁷ Να σημειωθεί ότι αυτό δεν θα επιτυγχάνετο ποτέ εάν δεν επρόκειτο και για μια εξαιρετικά ανθηρή οικονομικά διεθνή συκυρία για τις αναπτυγμένες χώρες. Η αύξηση του ΑΕΠ κινήθηκε σε πολύ υψηλά επίπεδα, 5%-7%, το μέγεθος του εξωτερικού εμπορίου αυξήθηκε αλματωδώς, μετά την Bretton Woods είχαμε σταθερές νομισματικές και συναλλαγματικές ισοτιμίες, η ανεργία σχεδόν προσέγγιζε το μηδέν, οι διεθνείς χρηματαγορές σταθεροποιήθηκαν, οι διεθνείς τιμές των παραγόμενων προϊόντων προς εξαγωγή δεν μεταβάλλονταν σημαντικά και αυξήθηκε η εγχώρια κατανάλωση. (Κούτρης Α., 1995, σελ. 16)

¹⁸ Πληθωρισμός και Ανεργία

αναπτυγμένες χώρες κατανόησαν τα πραγματικά αίτια της υπανάπτυξης και ποτέ, ακόμη περισσότερο δεν ενδιαφέρθηκαν σοβαρά για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των αναπτυσσομένων. Ποτέ δεν πραγματοποιήθηκε η πολυπόθητη για τους αναπτυσσομένους μεταφορά τεχνογνωσίας, ποτέ δεν εισήχθη σύγχρονη τεχνολογία, ούτε και αναπτύχθηκε αυτόχθονη έρευνα και τεχνολογία. Οι πρώτες ύλες των χωρών αυτών εξάγοντο από τις αναπτυσσόμενες χώρες ακατέργαστες και φθηνές –χαμηλή προστιθέμενη αξία- για να επανεισαχθούν στις ίδιες κατεργασμένες και σε υψηλές τιμές –υψηλή προστιθέμενη αξία-. Το διεθνές εμπόριο είχε το χαρακτήρα άνισης ανταλλαγής που πρωτίστως ωφελούσε τους αναπτυγμένους. Πάνω απ'όλα όμως, οι λύσεις που εξευρέθηκαν για την ανάπτυξη των αναπτυσσομένων στηρίζονταν στην πλειοψηφία τους σε πρότυπα και εφαρμογές που εφήρμοζαν οι αναπτυγμένοι και ήταν προσαρμοσμένες στη δική τους πραγματικότητα. Η δωρεάν βοήθεια των αναπτυγμένων προς τους αναπτυσσομένους –υπό τους όρους που παρεχόταν- ωφελούσε περισσότερο το χορηγό και λιγότερο τον παραλήπτη. Υπογράφηκαν μεν προτιμησιακές συμφωνίες, αλλά καταστρατηγούνταν από τους αναπτυγμένους. Μεγάλο μέρος των δανείων χορηγήθηκε με επαχθείς όρους. Ο ρόλος των διεθνών οργανισμών κρίνεται κάθε άλλο παρά επιτυχής¹⁹ :

- Το Δ.Ν.Τ. με τους σκληρούς όρους που επέβαλλε για τη χορήγηση δανείων οδηγούσε τους λαούς των αναπτυσσομένων σε απόγνωση και εξεγέρσεις.
- Οι πολυεθνικές εταιρείες με στόχο το κέρδος υπερεκμεταλλεύτηκαν τις αναπτυσσόμενες χώρες αδιαφορώντας για την οικονομική τους ανάπτυξη και αρνήθηκαν να προχωρήσουν σε αποφασιστική μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας.²⁰

Την περίοδο '70-'80 σημειώνεται μια πρωτοφανής αύξηση δανειοδότησης προς τις αναπτυσσόμενες χώρες. Το 1973 οι πετρελαιοπαραγωγικές χώρες τριπλασίασαν σχεδόν την τιμή του πετρελαίου με αποτέλεσμα την συσσώρευση

¹⁹ Αξιομνημόνευτα είναι τόσο τα δάνεια και τα προγράμματα της Δ. Τράπεζας, του Προγράμματος του ΟΗΕ για την Ανάπτυξη (UNPD), της Δ. Οργάνωσης Εργασίας (ILO), και του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας (FAO), όσο και - οι καλύτερες ως τώρα - υπογραφείς συμφωνίες Lomé I, II, III, IV, και AKE. Τα μεν πρώτα όμως πρόσφεραν προσωρινή ανακούφιση και μόνο, ενώ οι δεύτερες δεν ανταποκρίθηκαν πλήρως στους φιλόδοξους στόχους τους.

²⁰ Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού χειροτερεύει ακόμα περισσότερο την δυσχερή κατάσταση του τομέα παραγωγής των αναδυομένων χωρών.

τεράστιων κεφαλαίων πετροδολαρίων στις αραβικές χώρες. Οι θεαματικές εκροές κεφαλαίου από τις αναπτυγμένες χώρες στις αραβικές, οδήγησε τις πρώτες στα πρόθυρα της κατάρρευσης εξαιτίας της έλλειψης κεφαλαίων, τη στιγμή που οι δεύτερες αντιμετώπιζαν πρόβλημα υπερ-ρευστότητας. Τελικά, τμήμα των κεφαλαίων αυτών τοποθετήθηκε σε πιστωτικούς οργανισμούς, κυρίως των ΗΠΑ και της Δυτικής Ευρώπης, και οι ιδιωτικές τράπεζες βρέθηκαν ξαφνικά με πλήθος αραβικών καταθέσεων σε δολάρια, μη γνωρίζοντας πώς να ανακυκλώσουν τα κεφάλαια αυτά.

Οι ιδιωτικές τράπεζες, με την ανοχή ή και την ενθάρρυνση των κυβερνήσεών τους, τοποθέτησαν τα κεφάλαια αυτά σε κερδοσκοπικού χαρακτήρα επενδύσεις. Άρχισαν να δανείζουν τις αναπτυσσόμενες χώρες χωρίς να εξετάζουν εις βάθος την οικονομική τους κατάσταση ή τη δυνητική ικανότητα εξόφλησης των δανείων εκ μέρους τους και δεν διασφάλισαν την αξιοποίηση των παραπάνω πόρων και την απαγόρευση της διάθεσής τους σε μη παραγωγικά έργα βιτρίνας ή στις τσέπες των δικτατόρων τους.

Είναι αυτονόητο πως μεγάλο μερίδιο ευθύνης βαραίνει και τους ίδιους τους αναπτυσσομένους. Οι διάφορες κυβερνήσεις επωφελήθηκαν από τα διατιθέμενα κεφάλαια αποφεύγοντας να δανειστούν είτε από το Δ.Ν.Τ., του οποίου τα κριτήρια και οι προϋποθέσεις δανεισμού είναι πολύ αυστηρά, είτε από δημόσιες πηγές όπου τα ποσά που δανείζουν είναι μικρότερα και ο ρυθμός δανεισμού πιο αργός.

Έτσι η δεκαετία '80-'90 είναι αυτή της δανειοληπτικής έκρηξης εκ μέρους των αναπτυσσομένων κρατών. Έτσι, το 1986 τα δάνεια υπερέβησαν τα 900 δισ. δολάρια (70% σχεδόν του ποσού προέρχεται από ιδιωτικές τράπεζες) και το 1991 φθάνουμε στα 1.351 δισ.δολάρια.²¹

Χρειάζεται να φθάσουμε στο 1982 για να αποφασίσει η δ. κοινότητα να ασχοληθεί με το πρόβλημα και να σημάνουν οι διεθνείς χρηματαγορές συναγερμό. Αφορμή η γνωστοποίηση στη δ. κοινότητα αρχικά από το Μεξικό, ότι αδυνατεί να ανταποκριθεί στην εξυπηρέτηση του εξωτερικού του χρέους (81 δισ.\$ από τα οποία 67,5 δισ.\$ προερχόταν από ιδιωτικές τράπεζες)²² και στη συνέχεια από άλλες λατινοαμερικανικές χώρες (Αργεντινή, Βολιβία, Περού).

Σήμερα, θεωρείται ότι η κυριότερη αιτία που καθηλώνει την οικονομική ανάπτυξη των αναπτυσσομένων κρατών και τα καταδικάζει σε έναν φαύλο κύκλο φτώχειας και πλήρους εξαθλίωσης είναι το υλιγγιώδες εξωτερικό τους χρέος.

²¹ Κούτρης Α., 1995, σελ.20-32

²² Κούτρης Α., 1995, σελ.27

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, το σύνολο του χρέους των αναδυομένων χωρών. Τα στοιχεία που κάνουν τον απεγκλωβισμό των κρατών αυτών να μοιάζει αδύνατος, προέρχονται από «το εσωτερικό» και από «το εξωτερικό»:

Ο ενδογενής παράγων συνίσταται στις διαρθρωτικές δομές των αναπτυσσομένων χωρών. Οι υπέρογκες αυξήσεις των δημοσίων ελλειμμάτων, εξαιτίας των επεκτατικών, δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών, οι υπερτιμήσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών, οι αστάθειες των επιτοκίων και η κακοδιαχείριση των ισοζυγίων πληρωμών και των εθνικών οικονομιών αποτελούν μερικές από αυτές. Τα χαμηλά επίπεδα της παραγωγής αποθάρρυναν και μέχρι σήμερα εξακολουθούν να αποθαρρύνουν την εγκατάσταση ξένων επιχειρήσεων και τις άμεσες διεθνείς επενδύσεις.²³ Οι οικονομίες των κρατών αυτών ήταν επιβαρημένες από διαταράξεις των διαρθρωτικών σχέσεων στην παραγωγή, διανομή και κατανάλωση, από παρασιτική κυριαρχία και συνεχή αποσύνθεση της κοινωνίας, από έλλειμμα δημοκρατικών δομών, από σαθρές, αναποτελεσματικές κυβερνήσεις και από την επικράτηση μιας άρχουσας τάξης μεταπρατών που ακολουθούσε πολιτικές εξάρτησης μέσα σε ένα πλαίσιο εξαρτημένων οικονομιών που πέρασαν στην ιστορία ως «Τρίτος Κόσμος».

Το δεύτερο στοιχείο, το εξωτερικό αφορά στους δ, οργανισμούς και κυρίως στο ρόλο του Δ.Ν.Τ. στο ζήτημα της διαχείρισης του χρέους.

Ο ρόλος του Δ.Ν.Τ. στο ζήτημα του εξωτερικού χρέους των αναπτυσσομένων κρατών

Πριν από τη δεκαετία του '80, το Δ.Ν.Τ. επικεντρωνόταν στη σταθεροποίηση του ισοζυγίου πληρωμών μέσω: ελέγχου του πληθωρισμού και γενικότερου περιορισμού της ζήτησης, προώθησης των εξαγωγών και διόρθωσης των ανισορροπιών τόσο στο ισοζύγιο πληρωμών, όσο και στην οικονομία γενικότερα. Τη δεκαετία του '70 πολλές χώρες μέσου εισοδήματος του Τρίτου Κόσμου (π.χ Βραζιλία, Μεξικό) απέφυγαν να εφαρμόσουν τους οικονομικούς όρους που έθετε το Δ.Ν.Τ. για τη διάθεση πιστώσεων (Extended Fund Facility και Second Tranche).

²³ Αλλά και οι λίγες διεθνείς επενδύσεις που αφορούν τον τομέα των πρώτων υλών δεν επαρκούν για να στηρίξουν την αναμικτή οικονομία των χωρών αυτών.

Όμως, ο κίνδυνος μη εξόφλησης δανείων, έκανε το διεθνές ιδιωτικό σύστημα να αναζητήσει στο Δ.Ν.Τ. τον τριτεγγυητή σε περιπτώσεις μη αποπληρωμής χρεών.

Έτσι, η εφαρμογή των προγραμμάτων σταθεροποίησης του Δ.Ν.Τ. έγινε αναγκαίος όρος για την επαναδιαπραγμάτευση των δανείων. Με τη μείωση των εμπορικών δανείων, οι διακανονισμοί διαθεσιμότητας (stand-by arrangements) του Δ.Ν.Τ. έγιναν το βασικό μέσο διάθεσης πόρων από το Ταμείο, μετά το πρώτο credit tranche, εφόσον οι δανειζόμενες χώρες υλοποιούσαν προγράμματα που εμπεριείχε η Επιστολή Προθέσεων (Letter of Intent)²⁴.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '80 ήταν πολλές οι χώρες που προέβησαν σε διαρθρωτική αναπροσαρμογή των οικονομιών τους. Το Δ.Ν.Τ. και η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank) επικεντρώνονταν στη μείωση της κατανάλωσης, ιδιωτικής και δημόσιας, και των κρατικών δαπανών, ώστε να περιοριστούν τα ελλείμματα του δημοσίου και του ισοζυγίου πληρωμών. Προτάθηκαν, άρα, τα εξής μέτρα: περιοριστική νομισματική και εισοδηματική πολιτική, πάγωμα μισθών και εισοδημάτων, αύξηση των επιτοκίων, κατάργηση του ελέγχου των τιμών και των κρατικών επιδοτήσεων, αύξηση φόρων των δημοσίων επιχειρήσεων, απελευθέρωση της αγοράς συναλλάγματος, των εισαγωγών και υποτίμηση του νομίσματος με σκοπό την τόνωση των εισαγωγών. Η εφαρμογή των παραπάνω μέτρων και μάλιστα υπό την επίβλεψη του Δ.Ν.Τ. είναι η προϋπόθεση που θέτει ο διεθνής Οργανισμός για διαπραγμάτευση stand by arrangements, νέων δανείων και επαναδιαπραγμάτευση παλαιότερων χρεών.

Το Δ.Ν.Τ. επηρέασε σημαντικά την Παγκόσμια Τράπεζα, ιδίως για την περίπτωση της Αφρικής, με αποτέλεσμα από τη δεκαετία του '80 κι έπειτα να αντανakλούν οι προτάσεις της Π.Τ. τις αντιλήψεις του Δ.Ν.Τ. το οποίο εστίαζε στην διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και στην προσαρμογή του ισοζυγίου πληρωμών²⁵.

Σε μια απόπειρά μας να αποτιμήσουμε τη στρατηγική του Δ.Ν.Τ. θα λέγαμε πως ποτέ δεν κατάφερε να προσεγγίσει τις ουσιαστικές αιτίες της κρίσης χρεών, καθώς *ενδιαφερόταν για τη μεγέθυνση και όχι για την ανάπτυξη και τα προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής* που εφήρμοσε δεν ήταν κατ' ουσίαν αναπτυξιακά, καθώς *πήραν τη μορφή μέτρων αυστηρής λιτότητας*. Πρόκειται για

²⁴ Η Επιστολή Προθέσεων υποδείκνυε τα κριτήρια αξιολόγησης της πορείας της οικονομίας αναφορικά με τον έλεγχο του δημοσιονομικού ελλείμματος, τη συναλλαγματική πολιτική, τον έλεγχο των πιστώσεων και την πολιτική για τις ξένες επενδύσεις. (Κούτρης Α., 1995, σελ. 101-128)

²⁵ Μέσω των δανείων Διαρθρωτικής Προσαρμογής (Structural Adjustment Loans, SECALs), και την Παροχή Διαρθρωτικής προσαρμογής (Structural Adjustment Facility SAF). (Κούτρης Α., 1995, σελ.101-103).

προγράμματα που συνετέλεσαν στη δημιουργία μιας προσωρινής οικονομικής μεγέθυνσης σε κάποιες χώρες, ενώ στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, με το σοβαρότερο πρόβλημα είχαν αρνητικές επιπτώσεις και απέτυχαν να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις της αυτοαναπαραγόμενης ή αυτοσυντηρούμενης ανάπτυξης (sustainable development).

Τα προγράμματα εξυγίανσης του Δ.Ν.Τ.²⁶ (και της Παγκόσμιας Τράπεζας) χαρακτηρίζονται από τους λαούς ως οδυνηρά. Αποσκοπούν στην επίτευξη της μακροοικονομικής σταθερότητας (υποτιμήσεις εθνικών νομισμάτων, απελευθέρωση τιμών και δημοσιονομική πειθαρχία), τις διαρθρωτικές αλλαγές (κατάργηση επιδοτήσεων και ιδιωτικοποιήσεις), την ενδυνάμωση των εξαγωγών και την απελευθέρωση των εισαγωγών, χωρίς όμως να είναι προσαρμοσμένα στις τοπικές, ιδιαίτερες ανάγκες των χωρών τις οικονομίες των οποίων επιχειρούν να εξυγιάνουν. Η διεθνής πρακτική έχει αποδείξει ότι πολλές φορές τα αποτελέσματα των παραπάνω πολιτικών δεν είναι άλλα από τη μείωση του εισοδήματος των αναπτυσσομένων κρατών, τη περαιτέρω διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος και των εισοδηματικών ανισοτήτων, την αύξηση των επιπέδων της ανεργίας και της φτώχειας και την περιβαλλοντική υποβάθμιση εξαιτίας του συνδυασμού της πληθυσμιακής έκρηξης των τελευταίων ετών και της υπερεκμετάλλευσης του φυσικού πλούτου των χωρών στις οποίες η ανέχεια και η καταπίεση τροφοδότησαν επιπροσθέτως συρράξεις, κοινωνικές επαναστάσεις, και αναβίωση φαινομένων θρησκευτικού φονταμενταλισμού και φανατισμού.κλπ. Έχει γραφτεί πως, «αρνούμαι μέχρι θανάτου να αγαπήσω αυτόν τον κόσμο όπου υπάρχουν παιδιά που υποφέρουν». Η φράση αυτή παραπέμπει κατεξοχήν στις γεωγραφικές περιοχές που πρωτίστως αποτέλεσαν αντικείμενο διαρθρωτικών πολιτικών του Δ.Ν.Τ. και άλλων δ. οργανισμών, δηλαδή στις «καθυστερημένες» οικονομικά και επιστημονικά γεωγραφικές περιοχές της Αφρικής, Ασίας και Λατινικής Αμερικής όπου στον 21^ο αιώνα «μαστιίζονται» από φαινόμενα όπως η ανεπάρκεια των τροφίμων σε σχέση με τις διατροφικές ανάγκες των τοπικών πληθυσμών²⁷, μεταδιδόμενες ασθένειες (AIDS κλπ), υψηλότατα επίπεδα αναλφαβητισμού και εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα φοίτησης, κατάφωρη παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων (π.χ. εργασία παιδιών και καταδίκων), οι σημαντικές ελλείψεις σε ουσιαστικές υποδομές (δρόμοι, σχολεία, νοσοκομεία, αποχέτευση κ.α.).

²⁶ Ρουμελιώτης Π., 2002

²⁷ Υπολογίζεται ότι η Υποσαχάρια Αφρική ως το 2025 δεν θα μπορεί να θρέψει περισσότερο από το 45% του πληθυσμού της. (Ρουμελιώτης Π., 2002, σελ. 154).

Σύμφωνα με τον Α. Κούτρη, η επισκόπηση των διαρθρωτικών πολιτικών της Αφρικής οδηγεί στο συμπέρασμα πως : «Τα προγράμματα προσαρμογής του Δ.Ν.Τ. και της Παγκόσμιας Τράπεζας δεν αντιμετώπισαν τα θεμελιώδη προβλήματα της οικονομίας. Το τελικό αποτέλεσμα των προγραμμάτων αυτών φαίνεται από τον περιορισμό των θέσεων εργασίας, και τη μείωση του επιπέδου διαβίωσης, τάσεις οι οποίες σε καμιά περίπτωση δεν αποτρέπουν περαιτέρω αύξηση χρεών και τοκοχρεολυσίων»²⁸ .

Περί διαγραφής του χρέους

Το ζήτημα της κρίσης χρεών στον Τρίτο Κόσμο έχει μελετηθεί τόσο σε εμπειρική, όσο και σε συναισθηματική βάση. Πολλοί υποστήριζαν πως η κρίση χρεών αποτελεί μια δυνητική διαδικασία, με την οποία ο Τρίτος Κόσμος θα μπορούσε να αναταράξει το διεθνές οικονομικό σύστημα και να οδηγήσει σε μια αναδιάρθρωση, που θα συμπεριλάβει ζητήματα που αγνοήθηκαν κατά την πορεία προς τη Νέα διεθνή Οικονομική Τάξη, όπως αυτά της ανάπτυξης του Τρίτου Κόσμου και της αποφασιστικής γεφύρωσης του χάσματος Βορρά-Νότου. Δεν έλειψαν και ακραίες προτάσεις, όπως αυτή του Φιντέλ Κάστρο σχετικά με την άρνηση από τον τρίτο κόσμο να αποπληρώσει το χρέος.²⁹

Οι αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες αποτελούν τους κύριους παραλήπτες της χρηματοδοτικής βοήθειας του Ταμείου, ουσιαστικά δεν αμφισβήτησαν ποτέ την υποχρέωση εξόφλησης των χρεών τους. Άλλωστε, η Δύση ήδη από το 1983 είχε προειδοποιήσει για τις συνέπειες μιας ενδεχόμενης άρνησης εξόφλησης.³⁰ Όταν ο Περουβιανός Πρόεδρος Γκαρσία το 1985 έθεσε μονομερώς την εξυπηρέτηση του

²⁸ Κούτρης Α., 1995, σελ.109. Επίσης, ο συγγραφέας επικαλείται τα προβλήματα των βορειο-Αφρικανών στη Γαλλία, το Βέλγιο και τη Γερμανία σχετικά με τα αποτελέσματα των πολιτικών διαρθρωτικής προσαρμογής σε κράτη της Β. Αφρικής όπως αυτά της Magreb (Τυνησία, Αλγερία, Μαρόκο) και άλλων π.χ. Αίγυπτος.

²⁹ Η πρόταση αυτή, όπως και άλλες αντίστοιχες εθνικιστικές τοποθετήσεις, βασίζεται στην ιστορική θεώρηση των δανείων ως καταβολή αποζημίωσης από τις αναπτυσσόμενες χώρες για την από αιώνες λεηλασία, ληστεία, transfer-pricing, υπερτίμηση, μεταφορά πληθωρισμού, επιβολή τόκων και γενικότερα την εκμετάλλευση του τρίτου κόσμου

³⁰ Ο Αναπληρωτής Υπουργός Θησαυροφυλακίου R.T. McNamara στις 12/10/83 έκανε λόγο για πειραγωγή των «assets» στην ιδιοκτησία των πιστωτών ανά τον κόσμο, για κατάσχεση των εξαγωγών του οφειλέτη από τους πιστωτές, για αδυναμία λειτουργίας της εθνικής αεροπορικής εταιρείας του και για εξαφάνιση πηγών ανεύρεσης κεφαλαιουχικών αγαθών. (Κούτρης, 1995, σελ. 117).

χρέους στο 10% των περουβιανών εξαγωγών, το διεθνές τραπεζικό σύστημα αντέδρασε άμεσα καταργώντας τις εμπορικές πιστώσεις ενώ το Δ.Ν.Τ. γνωστοποίησε στο Περού πως δεν διέθετε εφεξής καμιά πρόσβαση σε διευκόλυνση του Ταμείου. Κι όταν η Νιγηρία αρνήθηκε να αναγνωρίσει μέρους του προς αποπληρωμή χρέους της, ένα από τα αεροπλάνα της κατασχέθηκε μέχρι να αναγνωριστεί το χρέος. Συνεπώς τα περιθώρια μεμονωμένων αρνήσεων εξόφλησης του χρέους είναι περιορισμένα.³¹ Ιδίως αν ανατρέξουμε στη χρεοκοπία 65 μικρών τραπεζών το 1983 και το 1984³² ή αν αναλογιστούμε πως η Αργεντινή, η Βραζιλία, η Χιλή, το Μεξικό και η Βενεζουέλα κατέχουν πάνω από το 150% του κεφαλαίου των ακόλουθων τραπεζικών οργανισμών: Citi-corp, Bank of America, Chase Manhattan, Manufacturer's Hanover, Chemical and Croker National. Σύμφωνα με την αναφορά Brookings³³, εάν η Βραζιλία κηρύξει μορατόριο στο χρέος της (moratorium), η οικονομία των ΗΠΑ θα απωλέσει 25 δις. δολάρια και 400.000 θέσεις εργασίας. Εάν προβεί σε μορατόριο όλη η Λατινική Αμερική, οι αριθμοί θα έφθαναν τα 70 δις. δολάρια και 1,1 εκατομμύρια θέσεις εργασίας. Στους αριθμούς αυτούς (που σημειώνουμε ότι αποτελούν στατιστικά στοιχεία του 1995, άρα σίγουρα σήμερα οι αριθμοί είναι διαφορετικοί), θα πρέπει να συνυπολογίσουμε το 200% του κεφαλαίου των Βρετανικών Τραπεζών Lloyds και Midland. Σύμφωνα με υπολογισμούς³⁴ αν η Αργεντινή, η Βραζιλία και το Μεξικό καθυστερήσουν κατά 1 χρόνο τις πληρωμές τους, το 28% του κεφαλαίου των 9 μεγαλύτερων τραπεζών των ΗΠΑ θα χανόταν.

Το 1999 πολλές αφρικανικές χώρες επωφελήθηκαν από το πρόγραμμα του Δ.Ν.Τ. και της Παγκόσμιας Τράπεζας για “τη μείωση του χρέους των φτωχότερων κρατών του κόσμου”, συνολικού κόστους της τάξης των 50 δις. δολλαρίων, που προέβλεπε μείωση των χρεών των φτωχότερων χωρών³⁵ με την υποχρέωση όμως των τελευταίων να εφαρμόσουν συγκεκριμένο σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση της φτώχειας, τη βελτίωση του τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης και για την καταπολέμηση του ιού του AIDS. Ήδη από το 1998, το Δ.Ν.Τ. ανέλαβε να αυξήσει τη διαφάνεια με την οποία εποπτεύει τις μακροοικονομικές εξελίξεις στις διάφορες χώρες, να θεσπίσει κοινά προγράμματα αξιολόγησης του χρηματοπιστωτικού τομέα, να απλουστεύσει τους μηχανισμούς δανεισμού και να προτείνει γενικότερες

³¹ (Κούτρης Α., 1995, σελ. 117-119).

³² Πρόκειται για ένα μικρό δείγμα που όμως είναι ενδεικτικό της σοβαρότητας των συνεπειών μιας άρνησης αποπληρωμής χρέους από τις χώρες του τρίτου κόσμου (Κούτρης Α., 1995, σελ. 118-119).

³³ Brookings Report

³⁴ William Cline

³⁵ Εφαρμόστηκε σε 32 χώρες

μεταρρυθμίσεις στον οργανισμό του, στα πλαίσια της ανάγκης για ενίσχυση των ρυθμιστικών κανόνων προς την κατεύθυνση της διασφάλισης της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.³⁶

Τον Ιούλιο του 2000 τα κράτη-μέλη του οργανισμού, συμφώνησαν πως κεντρικός άξονας που διέπει τη λειτουργία του είναι η διατήρηση της μακροοικονομικής και χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Όμως τα κράτη της Ομάδας G-7³⁷ δεν συμφώνησαν με την επιτροπή Μέλτσερ³⁸ η οποία μεταξύ άλλων και στα πλαίσια μιας εξόχως σκληρής κριτικής που ασκούσε στο Δ.Ν.Τ.,³⁹ τόνιζε την ανάγκη διαγραφής του χρέους των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών προς το Δ.Ν.Τ., την Παγκόσμια Τράπεζα και άλλες περιφερειακές τράπεζες. Παρά την πολυφωνία κρατών, δ.οργανισμών, πολυεθνικών εταιρειών, Μ.Κ.Ο. και άλλων διεθνών δρώντων, και την αδυναμία λήψης μιας κοινής απόφασης επί του ζητήματος της διαγραφής του συνολικού εξωτερικού χρέους, έως το 2001 το Δ.Ν.Τ. και η Παγκόσμια Τράπεζα είχαν ακυρώσει το 65% περίπου του χρέους 20 χωρών, περιορίζοντας με αυτόν τον τρόπο το ποσοστό επιστροφής του χρέους από το 7% στο 2% ως ποσοστό του ΑΕΠ των κρατών-οφειλετών.

Για να διαγραφεί το σύνολο του εξωτερικού χρέους όλων των φτωχών κρατών του κόσμου θα πρέπει να εξευρεθούν 150 δισ. δολάρια. Κάτι που θεωρητικά δεν θα έπρεπε να είναι τόσο δύσκολο, δεδομένου ότι το χρέος των αφρικανικών κρατών αφορά ως επί το πλείστον δημόσιους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς των αναπτυγμένων κρατών και όχι ιδιωτικούς π.χ. όπως στην Λατινική Αμερική.⁴⁰

Η διαγραφή του συνόλου του χρέους των αναπτυσσομένων και ο μη περιορισμός του σε διαγραφή μέρους του χρέους ή ρύθμιση υπολειπομένου ποσού (π.χ. Σχέδιο Μπράτι), σήμερα αποτελεί αίτημα προς το συμφέρον και των αναπτυγμένων κρατών, περισσότερο από κάθε άλλη φορά. Το επιβάλλει ο στιγμιαίος

³⁶ Ρουμελιώτης Π., 2002, σελ. 176

³⁷ Στο παρελθόν επρόκειτο για τα 7 πλουσιότερα κράτη του κόσμου, ΗΠΑ, Ιαπωνία, Γερμανία, Καναδάς, Ιταλία, Γαλλία, Ην. Βασίλειο. Σήμερα το G-7 συνήθως συνεδριάζει και με τη Ρωσία (G-8). Οι 7 αυτές χώρες δεν είναι πλέον οι 7 ισχυρότερες οικονομίες του κόσμου. Όπως συμβαίνει και στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, η ιδιότητα του μέλους στο G-7 είναι αποτέλεσμα ιστορικών συμπτώσεων. (Stiglitz J. E., 2003, σελ.63).

³⁸ Επιτροπή που συστάθηκε από το αμερικανικό Κογκρέσο για να μελετήσει την αναγκαιότητα μεταρρύθμισης του Δ.Ν.Τ. και ειδικά αναφορικά με τη διάθεση της χρηματοδοτικής ενίσχυσης αποκλειστικά στις πιο φτωχές χώρες. (Ρουμελιώτης Π., 2002, σελ. 176-177)

³⁹ Κατηγορήθηκε πως επιχειρούσε να συρρικνώσει το ρόλο των διεθνών οργανισμών

⁴⁰ Οι χώρες που αντιμετωπίζουν σήμερα τη μεγαλύτερη κρίση χρέους είναι αυτές της Λ. Αμερικής και της Υποσαχάριας Αφρικής. Τα αποθέματα του χρέους των χωρών αυτών αυξήθηκαν σαν ποσοστό του ΑΕΠ και ανήλθαν τη δεκαετία του '80 στο 80% για την ομάδα των χωρών της Αφρικής. (Είναι πάντως αξιοσημείωτο ότι οι πιστώσεις από ιδιωτικούς φορείς αντιπροσωπεύουν όλο και χαμηλότερο ποσοστό της συνολικής ροής κεφαλαίων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες.)

σχεδόν, μηχανισμός πυροδότησης και μετάδοσης κρίσεων από χώρα σε χώρα, αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης των κεφαλαιαγορών. Όταν κλονίζεται η εμπιστοσύνη των επενδυτών λόγω εμφάνισης αρνητικών δεικτών στις οικονομίες των κρατών όπου έχουν επενδύσει τα κεφάλαιά τους, ή όταν οι εθνικές κυβερνήσεις εφαρμόζουν αμφιλεγόμενα οικονομικά μέτρα, τότε ξεκινούν οι ρευστοποιήσεις και οι εκροές των κεφαλαίων προς το εξωτερικό. Η φυγή κεφαλαίων προκαλεί πτωχεύσεις, υποτιμήσεις εθνικών νομισμάτων και πληθωρισμό και ξεσπά η νομισματική κρίση, που, λόγω της περιφερειοποίησης γρήγορα μεταδίδεται και στα άλλα κράτη της ίδιας περιφέρειας (φαινόμενο ντόμινο). Χαρακτηριστικά, παραθέτουμε τις κρίσεις της Λ. Αμερικής και της Νοτιοανατολικής Ασίας.

Κρίση Λ. Αμερικής

Τα κράτη της Λ. Αμερικής παραδοσιακά ταλανίζονταν από οξύτατα διαρθρωτικά προβλήματα (εξωτερικό χρέος, κοινωνικές και εισοδηματικές ανισότητες, υψηλά επίπεδα φτώχειας⁴¹, βία και εγκληματικότητα, νομισματική αστάθεια, πολιτικές αναταραχές).

Παρά την σταδιακή βελτίωση της οικονομικής κατάστασης της περιοχής από τις αρχές του '90, όταν οι ΗΠΑ αποφάσισαν την ίδρυση μιας Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών από την Αλάσκα ως τη Γη του Πυρός, και ενώ οι πολιτική ζωή φαίνεται να ομαλοποιείται σε αρκετές από τις χώρες της περιοχής, η περιφέρεια δεν κατάφερε να αποφύγει την κρίση. Αρχικά «χτυπήθηκε» *το Μεξικό*, στη συνέχεια η *Βραζιλία* και τελευταία η *Αργεντινή*, όπου ήταν και η πιο «δύσκολη» περίπτωση.

Το Δεκέμβριο του '94, η *Ρωσία* αντιμετώπισε μια σοβαρότατη οικονομική κρίση που είχε αντίκτυπο πρώτα *στο Μεξικό* και στη συνέχεια, λόγω του υψηλού βαθμού περιφερειοποίησης, μεταλαμπαδεύτηκε στις Βραζιλία και Αργεντινή. Η αδυναμία της Ρωσίας να αποπληρώσει το εξωτερικό της χρέος κλόνησε την εμπιστοσύνη των επενδυτών, με αποτέλεσμα τη ρευστοποίηση και στη συνέχεια την εκροή κεφαλαίων από τη χώρα. Την ίδια περίοδο το Μεξικό πραγματοποιεί μια μικρή

⁴¹ Βάσει στο γχείων του 1999, σε συνολικό πληθυσμό 500 εκατομμυρίων, 200 εκατομμύρια Λατινοαμερικανοί θεωρούνται φτωχοί. Περισσότεροι από τους μισούς από αυτούς είναι νέοι και παιδιά, με αποτέλεσμα η ανασφάλεια, η βία, η εγκληματικότητα και οι δολοφονίες παιδιών να έχουν λάβει επικίνδυνες διαστάσεις. (Ρο υμελ ιώτης Π., 2002, σελ. 143).

υποτίμηση, η εμπιστοσύνη των επενδυτών τη δύσκολη αυτή περίοδο κλονίζεται εκ νέου και καθώς οι επενδυτές που ήδη έχουν «φύγει» από τη Ρωσία αναζητούν τρόπους προστασίας των επενδύσεων τους και αποκατάστασης των κερδών τους μέσω της τοποθέτησης των κεφαλαίων τους σε άλλες χώρες (περιβάλλον οικονομικής σταθερότητας), παρατηρείται ρευστοποίηση και αθρόα φυγή κεφαλαίων από το Μεξικό, οπότε η κρίση γενικεύεται. Ακολουθούν υποτιμήσεις των εθνικών νομισμάτων και μετάδοση της κρίσης στις άλλες χώρες της Περιφέρειας. Οι ΗΠΑ και το Δ.Ν.Τ. ήδη από το 1995 στήριζαν το Μεξικό με 50 δισ. δολάρια και το Μεξικό κατάφερε να ξεπεράσει την κρίση και να πετύχει για την περίοδο 1996-2000 αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης. Είχε αναγκαστεί προηγουμένως, να υποτιμήσει το πέσο μέχρι και 50% έναντι του δολαρίου και να αυξήσει τα επιτόκια, σε συνδυασμό με μια αυστηρή νομισματική και δημοσιονομική πολιτική που βασιζόταν σε αυξήσεις της φορολογίας με ταυτόχρονη μείωση των δαπανών, γεγονός που οδήγησε σε απώλεια 500.000 θέσεων εργασίας και μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών κατά 30%.

Το 1998 και παρά τις «θεραπίες-σοκ», η οικονομική κατάσταση *στη Ρωσία* δεν φαίνεται να βελτιώνεται. Για ακόμη μια φορά παρατηρείται κλονισμός της εμπιστοσύνης των επενδυτών που ρευστοποιούν και πάλι μετοχές και περιουσιακά στοιχεία, στα πλαίσια της αναζήτησης νέων επικερδών τοποθετήσεων των κεφαλαίων τους. Αυτή τη φορά πλήττεται *η Βραζιλία* από τη μαζική φυγή κεφαλαίων. Θα χρειαστεί να υποτιμήσει το ρεάλ κατά 45% έναντι του δολαρίου, να αυξήσει τα επιτόκια έως και 50%, να αυξήσει τη φορολογία κ.α. και να ενισχυθεί, βέβαια, δυο φορές (1999, 2002) από το Δ.Ν.Τ., ενώ το σύνολο της βοήθειας που της δόθηκε από Δ.Ν.Τ. και διεθνείς πιστωτές ανήλθε σε 72 δισ. δολάρια.

Η Αργεντινή στάθηκε λιγότερο τυχερή. Ήδη από το 1991 ο Υπ. Οικονομικών της Αργεντινής, προκειμένου να ελέγξει τον υπερπληθωρισμό, είχε εγκαινιάσει την πολιτική της «δολαριοποίησης», δηλ. της σταθερής ισοτιμίας έναντι του δολαρίου. Έχει παρατηρηθεί γενικά πως η πολιτική αυτή λειτουργεί καλά σε ομαλές περιόδους γιατί, πράγματι, μειώνει τον κίνδυνο επιθέσεων κερδοσκοπικού χαρακτήρα στα εθνικά νομίσματα, διασφαλίζει νομισματική σταθερότητα και χαμηλά επιτόκια, δημιουργεί κλίμα οικονομικής σταθερότητας και άρα, κερδίζει την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Η εφαρμογή της πολιτικής αυτής σε περιόδους κρίσεις έχει τραγικές συνέπειες: Η διατήρηση σταθερών ισοτιμιών των εθνικών νομισμάτων έναντι του δολαρίου, τη στιγμή που ο πληθωρισμός των κρατών που υιοθετούν την πολιτική

υπερβαίνει τον αντίστοιχο των ΗΠΑ, ισοδυναμεί με οικονομική αυτοκτονία της χώρας καθώς διογκώνει το εμπορικό έλλειμμα καταλήγει σε υποτιμήσεις των εθνικών νομισμάτων. Δημιουργείται περιβάλλον νομισματικής και δημοσιονομικής αστάθειας που ωθεί τους επενδυτές να εξάγουν τα κεφάλαιά τους από τη χώρα με τις γνωστές σε όλους συνέπειες.

Το 2001 ο ίδιος Υπουργός, Ντ. Καβάλο, έχοντας διασφαλίσει την συμφωνία του Κοινοβουλίου και την εντολή από αυτό για «εν λευκώ» διαχείριση του ζητήματος, αποφασίζει να μηδενίσει το δημοσιονομικό έλλειμμα με τη λήψη μέτρων, όπως η μείωση των δαπανών (κρατικών και αμοιβών δημοσίων υπαλλήλων.)

Η Αργεντινή έπρεπε την περίοδο εκείνη να καταβάλλει 2 δόσεις για την αποπληρωμή του εξωτερικού της χρέους (2001, 750.000.000 δολάρια και 2002, 2 δισ. δολάρια). Υπολόγιζε να εξοφλήσει το χρέος της με την τελευταία δόση (1,264 δισ. δολάρια) του δανείου που είχε εγκρίνει το 2000 το Δ.Ν.Τ. (συνολικής αξίας 22 δισ. δολαρίων.) Η χώρα, όμως, προσέκρουσε στην άρνηση του Ταμείου να της χορηγήσει ένα μικρό ποσό, την τελευταία δόση, με το επιχείρημα ότι η κυβέρνηση της Αργεντινής δεν δεσμεύτηκε να εφαρμόσει μέτρα διαρθρωτικής προσαρμογής. Το αποτέλεσμα ήταν, δεδομένου ότι οι Κεντρικές Τράπεζες δεν μπορούν να παρέμβουν ενισχύοντας τη ρευστότητα των εμπορικών τραπεζών, ο Υπουργός Οικονομικών της Αργεντινής να προβεί στο αντιλαϊκό μέτρο της δέσμευσης των καταθέσεων των Αργεντινών αποταμιευτών.⁴²

Ακολούθησαν σοβαρότατες κοινωνικές εξεγέρσεις και αιματηρές συμπλοκές και διαδηλώσεις στο Μπουένος Άιρες με αποτέλεσμα την παραίτηση του Καβάλο, αλλά και του ΠτΔ Φ. Ντε Λα Ρούα. Η νέα κυβέρνηση αποφάσισε να αναστείλει και να διαπραγματευτεί ξανά την εξόφληση του εξωτερικού χρέους, και κυρίως έσπευσε να αποκαταστήσει τις σχέσεις με τις ΗΠΑ και το Δ.Ν.Τ. ελέγχοντας το δημοσιονομικό έλλειμμα. Η χώρα δεν απέφυγε τη διαφυγή κεφαλαίων (υπολογίζονται 10-20 δισ. δολάρια) την περίοδο της απαγόρευσης εξαγωγής συναλλάγματος, (οι τράπεζες ελέγχονται σε ποσοστό 90% από ξένους).

Στο σημείο αυτό αξίζει να κάνουμε ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με τη λειτουργία και τη διαφάνεια του Δ. Οργανισμού. Στην περίπτωση της Αργεντινής, οι ΗΠΑ και το Δ.Ν.Τ. αρνήθηκαν την καταβολή ενός μικρού ποσού τη στιγμή που το

⁴² Οι Αργεντινοί δεν μπορούσαν να κάνουν αναλήψεις από τις Τράπεζες μεγαλύτερες των 250 δολαρίων εβδομαδιαίως και αυξήθηκαν και οι προμήθειες για τις πιστωτικές κάρτες σε πιστώσεις σε εθνικό νόμισμα και σε δολάρια. (Ρουμελιώτης Π. 2003, σελ.146-147)

Ταμείο εξέταζε τη δυνατότητα να αναστέλλονται για ένα διάστημα οι πληρωμές των χωρών που αδυνατούν να εκπληρώσουν τις οικονομικές τους υποχρεώσεις και μάλιστα ενώ σε άλλες περιπτώσεις (Ρωσία, Μεξικό, Τουρκία), ο Οργανισμός στήριξε τις χώρες αυτές χωρίς ανάλογες απαιτήσεις, μετατρέπόμενος σε πολιτικό εργαλείο προώθησης των γεωστρατηγικών συμφερόντων της χώρας-βασικού μετόχου του. Το δανειοδοτικό πρόγραμμα του Ταμείου καθοδηγείται πολύ συχνά από την πολιτική των ΗΠΑ. Ο Οργανισμός έθεσε θέμα διαφθοράς στην Κένυα και διέκοψε το μικρό σχετικά δανειοδοτικό πρόγραμμα, αλλά διατηρούσε ροή χρήματος δισεκατομμυρίων δολαρίων προς τη Ρωσία και την Ινδονησία.⁴³ Δεν υποστηρίζουμε πως θα έπρεπε να είναι ελαστικότερο με την Κένυα, θεωρούμε πως θα έπρεπε να είναι αυστηρότερο με τη Ρωσία.⁴⁴

Πολλοί είναι αυτοί κάνουν λόγο για «αντιδημοκρατικό» και αδιαφανή χαρακτήρα επιλογής πολιτικών. Πίσω από τα προβλήματα όλων των δ. οργανισμών βρίσκεται το πρόβλημα της διακυβέρνησης: Ποιος αποφασίζει τι κάνουν. Το ΔΝΤ, λένε, δεν κυβερνιέται απλώς από τις ΗΠΑ, την ισχυρότερη οικονομικά, στρατιωτικά, βιομηχανικά, επιστημονικά Δύναμη στον κόσμο, αλλά οι πολιτικές του αντανακλούν τα εμπορικά και χρηματοπιστωτικά συμφέροντα σε αυτές.⁴⁵ Ενώ όλες οι δραστηριότητες του Δ.Ν.Τ. εντοπίζονται στον αναπτυσσόμενο κόσμο τον οποίο και δανείζουν, διευθύνονται από αντιπροσώπους των βιομηχανικών εθνών, Από έθιμο ή σιωπηρή συμφωνία ο επικεφαλής του ΔΝΤ είναι πάντα Ευρωπαίος και της Παγκόσμιας τράπεζας Αμερικανός, χωρίς ποτέ να έχει τεθεί ως προαπαιτούμενο ο επικεφαλής να έχει εμπειρία στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Οι αποφάσεις λαμβάνονται κεκλεισμένων των θυρών, χωρίς καμιά συζήτηση με τις χώρες που επιχειρούν να εξυγιάνουν και δίχως οι τελευταίες να έχουν πρακτικά δυνατότητα παρέμβασης, με αποτέλεσμα λανθασμένους χειρισμούς και πολιτικές.

Όταν ξεσπούν οι κρίσεις το ΔΝΤ το έχουμε δει πολλές φορές να συνιστά τυποποιημένες, αλλά ξεπερασμένες, ακατάλληλες για την παράδοση των χωρών που εφαρμόζονται λύσεις, χωρίς να συνεκτιμά τις συνέπειες των πολιτικών αυτών στους

⁴³ (Stiglitz, 2003, σελ. 117-118)

⁴⁴ Αν και είναι μάλλον άτοπο να ισχυριζόμαστε πως μας προκαλεί έκπληξη η διαφορετική αντιμετώπιση μιας μικρής χώρας και μιας πυρηνικής δύναμης όπου διακυβέδονται ενεργειακά και άλλα συμφέροντα.

⁴⁵ Ο Stiglitz δεν διστάζει να χαρακτηρίσει τις σχέσεις Δ.Ν.Τ. και Υπ. Οικονομικών των ΗΠΑ ως απολύτως κατευθυνόμενες (Stiglitz, 2003, σελ. 17), ενώ σε ένα άλλο σημείο τονίζει πως οι αποφάσεις στο ΔΝΤ διαμορφώνονται με βάση ένα μείγμα ιδεολογίας και κακών οικονομικών (Stiglitz, 2003, σελ. 26-27)

λαούς και χωρίς σχεδόν ποτέ να αναζητά εναλλακτικές πολιτικές. Υπάρχει μια ενιαία συνταγή που καθορίζεται από την εκάστοτε ιδεολογία που κυριαρχεί⁴⁶ στο Δ.Ν.Τ., με φτωχά συνήθως αποτελέσματα. Λίγες επιτυχίες (π.χ. Χιλή), αλλά περισσότερες αποτυχημένες θεραπείες και φτωχά αποτελέσματα όσον αφορά στην επιτυχή προσαρμογή μιας χώρας σε κρίσεις και άλλες ασυμμετρίες. Ακόμα και οι χώρες που εγκατέλειψαν τον αφρικανικό σοσιαλισμό και κατόρθωσαν να εγκαθιδρύσουν πιο έντιμες κυβερνήσεις που εξισορρόπησαν τους προϋπολογισμούς τους και διατήρησαν τον πληθωρισμό σε χαμηλά επίπεδα, ανακάλυψαν ότι δεν μπορούν να προσελκύσουν τις επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα και χωρίς αυτές, να πετύχουν βιώσιμοι ανάπτυξη.

Παρά τις υποσχέσεις που δόθηκαν για μείωση της φτώχειας την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα και παρότι το συνολικό παγκόσμιο εισόδημα αυξάνεται 2,5% περίπου ετησίως, ο Τρίτος κόσμος ζει με 1 δολάριο τη μέρα. Οι χώρες της δύσης πίεσαν τις φτωχές χώρες να καταργήσουν τους φραγμούς στο εμπόριο, ενώ οι ίδιες διατήρησαν τους δικούς τους, στερώντας τους το εισόδημα από τις εξαγωγές εμπορικών προϊόντων το οποίο και χρειάζονταν απεγνωσμένα.

Το νέο στοιχείο σήμερα, είναι οι εκδηλώσεις διαμαρτυρίας σχεδόν σε κάθε συνεδρίαση του ΔΝΤ, της Παγκόσμιας Τράπεζας, του Παγκόσμιου οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), το κύμα οργής *και στις αναπτυσσόμενες χώρες*⁴⁷ που δείχνει πως η κατάσταση αν συνεχιστεί ως έχει, μόνο καταστροφικές συνέπειες θα έχει να επιδείξει. Σήμερα, χρειάζεται το Δ.Ν.Τ. να διαθέσει *καταρχήν περισσότερους πόρους* και στη συνέχεια να τους διαθέτει *με πιο ορθολογικά κριτήρια* και στα πλαίσια *πιο διαφανών διαδικασιών*. Το ζήτημα *της παραγραφής των χρεών* (με μέτρα π.χ. όπως ο *Φόρος Τόμπιν* για την εξοικονόμηση κεφαλαίων) είναι κεφαλαιώδους σημασίας γιατί χωρίς την παραγραφή οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν θα καταφέρουν να πετύχουν την αυτοσυντηρούμενη, βιώσιμη ανάπτυξή τους. **Το ΔΝΤ** –αν και ήδη έχει αρχίσει να το κάνει- πρέπει να δίνει *τα νέα κεφάλαια υπό τη μορφή δωρεών* στις φτωχότερες χώρες. Παράλληλα, *ο Τρίτος Κόσμος* σήμερα έχει *τους οικονομολόγους του* οι οποίοι και επιβάλλεται να επιδιώξουν *την συνδιαμόρφωση από κοινού με το ΔΝΤ*

⁴⁶ Στα χρόνια που μεσολάβησαν, το ΔΝΤ έχει εμφανώς αλλάξει. Ενώ θεμελιώθηκε στην πεποίθηση ότι οι αγορές συχνά δυσλειτουργούν, τώρα υπερασπίζεται την υπεροχή της αγοράς με ιδεολογικό ζήλο. Ενώ τόνιζε την ανάγκη να ασκούνται διεθνείς πιέσεις στις χώρες για να ακολουθούν μια πιο επεκτατική οικονομική πολιτική (αύξηση δαπανών, περιστολή φόρων ή μείωση επιτοκίων), τώρα παρέχει κεφάλαια μόνο αν οι χώρες ακολουθούν πολιτικές όπως, η μείωση των ελλειμμάτων, η αύξηση φόρων και επιτοκίων που συχνά οδηγούν σε συρρίκνωση της οικονομίας. (Stiglitz, 2003, σελ. 58-59)

⁴⁷ Η οργή και οι διαδηλώσεις το 1999 στη Συνεδρίαση του ΠΟΕ στο Σιάτλ ήταν το 1^ο σοκ όπως και το 2001 ο θάνατος ενός φοιτητή στη Γένοβα.

των διαρθρωτικών πολιτικών που επιβάλλονται στα κράτη τους και την προσαρμογή τους στις τοπικές και άλλες πραγματικότητες.

Εκείνοι δηλαδή, των οποίων η ζωή θα επηρεαστεί από τις αποφάσεις του Δ.Ν.Τ., που είναι στην ουσία αποφάσεις διαχείρισης της παγκοσμιοποίησης έχουν κάθε δικαίωμα να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση των αποφάσεων αυτών.

ΜΕΡΟΣ Γ΄: Η οικονομική κρίση στην Νοτιοανατολική Ασία 1997-1998

Η οικονομική κρίση στην Νοτιοανατολική Ασία 1997-1998

Τα γεγονότα

Από τα μέσα της δεκαετίας του '60 έως το 1997, οι ρυθμοί ανάπτυξης που παρατηρήθηκαν στις χώρες της νότιας και νοτιοανατολικής Ασίας, φανέρωναν αναμφίβολα μια οικονομική επιτυχία. Ειδικότερα, οι χώρες της ASEAN¹ (Ινδονησία, Μαλαισία, Ταϊλάνδη και Σιγκαπούρη), λόγω του γεγονότος ότι διατηρούσαν υψηλά επιτόκια, είχαν καταφέρει να προσελκύσουν ένα μεγάλο αριθμό ξένων επενδυτών, οι οποίοι επιδίωκαν, μέσα από τις τοποθετήσεις κεφαλαίων τους στην περιοχή αυτή, υψηλότερα κέρδη από εκείνα που θα μπορούσαν να πραγματοποιήσουν στις ΗΠΑ ή στην Ε.Ε. Κατά συνέπεια, οι οικονομίες της περιοχής δέχτηκαν μια μεγάλη εισροή «καυτών χρημάτων»² και παρατηρήθηκε μια δραματική αύξηση στις τιμές των ακινήτων.

Συγχρόνως, στις περιφερειακές οικονομίες της Ταϊλάνδης, της Μαλαισίας, της Ινδονησίας, των Φιλιππινών, της Σιγκαπούρης, και της Νότιας Κορέας εκδηλώθηκε μια σημαντική αύξηση του ποσοστού του ΑΕΠ της τάξεως του 8-12% προς το τέλος της δεκαετίας του '80 και στις αρχές της δεκαετίας του '90. Αυτό το επίτευγμα εγκωμιάστηκε ιδιαίτερα από τους οικονομικούς οργανισμούς συμπεριλαμβανομένου του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας, και χαρακτηρίστηκε ως μέρος του **ασιατικού οικονομικού θαύματος**

¹ Ένωση κρατών με στόχο την οικονομική και πολιτική συνεργασία στην Νοτιοανατολική Ασία. Άλλες χώρες-μέλη της ASEAN (Association of South-East Asian Nations) είναι το Μπρουνέι, η Καμπότζη, οι Φιλιππίνες, το Λάος, η Βιρμανία και το Βιετνάμ.

² Στη γλώσσα του εγκλήματος, ο όρος «καυτό χρήμα» αναφέρεται στο κλεμμένο χρήμα που μπορεί εύκολα να διασυνδεθεί με το έγκλημα όπως οι χαρακτηρισμένοι λογαριασμοί ή το νέο νόμισμα με τους διαδοχικούς αύξοντες αριθμούς.

Στα οικονομικά, ο όρος αναφέρεται στα κεφάλαια που ρέουν σε μια χώρα για να εκμεταλλευθούν με ένα ευνοϊκό επιτόκιο, και επομένως να λάβουν τις υψηλότερες επιστροφές. Επηρεάζουν το ισοζύγιο πληρωμών και ενισχύουν τη συναλλαγματική ισοτιμία της χώρας αποδυναμώνοντας όμως το νόμισμα της. Αυτά τα κεφάλαια διατίθενται στις αγορές χρήματος από τους επενδυτές χρηματιστηρίου και όχι από τις εθνικές τράπεζες ή τους εσωτερικούς επενδυτές. Υπό αυτήν τη μορφή, είναι ιδιαίτερα «ασταθή» και μπορούν εύκολα να μετατοπιστούν σε μια άλλη αγορά συναλλάγματος όταν καθιστούν τα σχετικά επιτόκια σε αυτή πιο κερδοφόρα.

Έτσι, λοιπόν, κατά την περίοδο εκείνη, τα σημάδια που να έδειχναν για μια επικείμενη οικονομική κρίση υπήρξαν ελάχιστα έως και μηδαμινά, παρόλο που είχε εκφραστεί κάποιος σκεπτικισμός σχετικά με τη δυνατότητα των ασιατικών χωρών να στηρίζουν αυτήν την θεαματική τους ανάπτυξη. Το βέβαιο είναι ότι κανένας δεν

μπορούσε να προβλέψει τις τρομαχτικές διαστάσεις που έλαβε αυτή η οικονομική καταστροφή και το μέγεθος των δυσάρεστων συνεπειών που είχε σε ολόκληρη την περιοχή.

Η οικονομική αυτή κρίση³, λοιπόν, εκδηλώθηκε πρώτα στην Ταϊλάνδη το καλοκαίρι (Ιούλιος) του 1997 με την οικονομική κατάρρευση του ταϊλανδικού μπατ⁴. Ενώ στην χώρα αυτή υπήρξε μεγάλη εισροή ξένων κεφαλαίων, η Κεντρική Τράπεζα διατηρούσε σταθερή την ισοτιμία του μπατ έναντι του αμερικανικού δολαρίου αντι να την αναπροσαρμόζει προς τα επάνω. Παρατηρήθηκε λοιπόν μια επεκτατική πιστωτική πολιτική λόγω της αύξησης των συναλλαγματικών αποθεμάτων από την Τράπεζα, η οποία είχε ως συνέπεια και την πραγματοποίηση κερδοσκοπικού χαρακτήρα δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα στον τομέα των ακινήτων και την δημιουργία μιας χρηματιστηριακής φούσκας.

Με τα πρώτα σημάδια οικονομικής καμπίης, οι ξένοι τραπεζίτες,, επενδυτές και οι αναλυτές αγοράς έχασαν την εμπιστοσύνη τους στη δυνατότητα της Ταϊλάνδης να αντιμετωπίσει μια επιδεινωμένη οικονομική κατάσταση, συμπεριλαμβανομένου ενός αυξανόμενου εμπορικού ελλείμματος και ενός αυξανόμενου εξωτερικού χρέους που είχαν φθάσει στο 50% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ.) της χώρας. Έτσι, οι επενδυτές αναγκάστηκαν να τοποθετήσουν τα κεφάλαιά τους σε άλλες αγορές. Από την άλλη πλευρά, η Κεντρική Τράπεζα αντι να αυξήσει τα επιτόκια προκειμένου να αποτρέψει την εκροή κεφαλαίων, τα διατήρησε σταθερά, γεγονός που επιτάχυνε την εκροή κεφαλαίων.

Υπό το βάρος των εξελίξεων, η ταϊλανδική κυβέρνηση δεν είχε άλλη επιλογή παρά να υποτιμήσει το εθνικό νόμισμα, ενώ η Κεντρική Τράπεζα αναγκάστηκε, αν και καθυστερημένα να αυξήσει τα επιτόκια. Η δραστική μείωση των κερδών από τις εισαγωγές που προέκυψε από την αναγκαστική υποτίμηση του μπατ, κατέστησε

³ συχνά χαρακτηρίζεται και ως κρίση του ΔΝΤ

⁴ είναι το εθνικό νόμισμα της Ταϊλάνδης

απαραίτητη την διεθνή παρέμβαση προκειμένου να γινόταν άμεση ή έστω και μεσοπρόθεσμη αποκατάσταση της κρίσεως.

Εξαιτίας των οικονομικών διασυνδέσεων μεταξύ των χωρών της νότιας και νοτιοανατολικής Ασίας, η κρίση δεν άργησε να επεκταθεί και στις γειτονικές χώρες όπως στην Ινδονησία, τη Μαλαισία και τις Φιλιππίνες, και έπειτα στη Νότια Κορέα και σε μικρότερη έκταση στη Σιγκαπούρη, την Ταϊβάν, και την Ιαπωνία. Η

Ινδονησία, η Νότια Κορέα και η Ταϊλάνδη ήταν οι χώρες που επηρεάστηκαν περισσότερο από την κρίση. Το Χογκ Κονγκ, η Μαλαισία, το Λάος και οι Φιλιππίνες επλήγησαν επίσης αρκετά από την οικονομική κατάρρευση του μπατ. Η Κίνα, η Ινδία, η Ταϊβάν, η Σιγκαπούρη και το Βιετνάμ δεν επλήγησαν. Η Ιαπωνία⁵ δεν επηρεάστηκε πολύ από την κρίση αλλά αντιμετώπιζε ούτως ή άλλως μακροπρόθεσμες οικονομικές δυσκολίες.

Οι οικονομολόγοι και οι οικονομικοί αναλυτές φαίνεται να διαφωνούν όσον αφορά στις ακριβείς αιτίες που οδήγησαν στην οικονομική κατάρρευση. Οι περισσότερες εξηγήσεις για την κρίση περιστρέφονται γύρω από έναν συνδυασμό παραγόντων μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται:

-Η υπερβολική εμπιστοσύνη στον εξωτερικό δανεισμό από επιχειρήσεις και τράπεζες και ειδικότερα η υπερβολική εξάρτηση από το βραχυπρόθεσμο χρέος⁶

-Η υπερβολική επένδυση στον τομέα των ακινήτων και η πλεονάζουσα ικανότητα κατασκευής

-Η ανεπαρκής επίβλεψη από τους οικονομικούς οργανισμούς και οι πολιτικά επηρεασμένες κατανομές της πίστωσης στις ασθενικές επιχειρήσεις

-Υπερβολικά επεκτατικές φορολογικές και μακροοικονομικές πολιτικές σε διάφορες χώρες και η πτώση των όρων του εμπορίου για τις χώρες των οποίων τα νομίσματα είχαν βασισθεί πολύ στο δολάριο⁷.

⁵ Η Ιαπωνία αντιμετώπιζε προβλήματα στο τραπεζικό της σύστημα λόγω του «κακού χρέους» της

⁶ Η Ταϊλάνδη για παράδειγμα πριν ακόμη ξεσπάσει η κρίση ήταν επιβαρυνμένη με ένα μεγάλο εξωτερικό χρέος

⁷ Στα μέσα της δεκαετίας του '90, η αμερικανική οικονομία άρχισε να ανακάμπτει και η Federal Reserve Bank της Αμερικής άρχισε να αυξάνει τα αμερικανικά. Αυτό έκανε τις ΗΠΑ έναν ελκυστικότερο προορισμό επένδυσης σχετικά με τη Νοτιοανατολική Ασία, που είχε προσελκύσει τις ροές καυτού χρήματος μέσω των υψηλών βραχυπρόθεσμων επιτοκίων και αυξάνοντας, έτσι, την αξία του αμερικανικού δολαρίου, στο οποίο πολλά νομίσματα των νοτιοανατολικών ασιατικών κρατών ήταν βασισμένα, καθιστώντας κατά συνέπεια τις εξαγωγές τους λιγότερο ανταγωνιστικές.

Ο Ρόλος του ΔΝΤ

Η οικονομική κρίση έπληξε με τέτοια σφοδρότητα ιδιαίτερα τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας, προκαλώντας την διαδοχική κατάρρευση των οικονομιών τους και απειλώντας να επεκταθεί σε ολόκληρο τον κόσμο, γεγονός που κατέστησε την εξωτερική παρέμβαση κάθε άλλο παρά επιβεβλημένη. Δεδομένου ότι οι χώρες που είχαν επηρεαστεί, συγκαταλέγονταν μεταξύ όχι μόνο των πλουσιότερων στη συγκεκριμένη περιοχή αλλά ολόκληρου του κόσμου και δεδομένου ότι εκατοντάδες δισεκατομμυρίων δολαρίων βρίσκονταν σε κίνδυνο, οποιαδήποτε παρέμβαση για την αντιμετώπισή της έπρεπε να γίνει σε διεθνές επίπεδο και σε άμεση συνεργασία με τις πληγείσες περιοχές.. Στην προκειμένη περίπτωση, αυτή η επέμβαση πραγματοποιήθηκε μέσω του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ)⁸.

Το ΔΝΤ, λοιπόν, αποφάσισε να χορηγήσει χρηματοδοτική ενίσχυση στις συγκεκριμένες περιοχές με μια σειρά «πακέτων διάσωσης»⁹, υπο την προϋπόθεση ότι οι χώρες αυτές θα προχωρούσαν στην εφαρμογή των αναγκαίων οικονομικών μεταρρυθμίσεων στο εσωτερικό τους. Με άλλα λόγια, η υποστήριξη που παρείχε το ΔΝΤ ήταν υπό όρους, που προέβλεπαν μια σειρά δραστικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων οι οποίες ονομάζονταν «πακέτα διαρθρωτικής προσαρμογής» (Structural Adjustment Packages, SAP)¹⁰ και ήταν βαθύτατα επηρεασμένα από τις νεοφιλελεύθερες οικονομικές αρχές.

Προκειμένου, λοιπόν, να επανακτηθεί η χαμένη εμπιστοσύνη των επενδυτών στις αγορές της Νοτιοανατολικής Ασίας, το ΔΝΤ ανταποκρίθηκε άμεσα και γρήγορα:

⁸ βλέπε www.imf.org

⁹ στα αγγλικά bailout

¹⁰ Το 1987, με απόφαση του Εκτελεστικού Συμβουλίου καθιερώθηκε η ενισχυμένη διευκόλυνση διαρθρωτικής προσαρμογής (Enhanced Structural Adjustment Facility, ESAF). Η χρηματοδοτική ενίσχυση που παρασχέθηκε βάσει αυτής της διευκόλυνσης υπήρξε επί μια δεκαετία η κυρίαρχη για τα οικονομικά αναπτυσσόμενα κράτη-μέλη που αντιμετώπιζαν τεταμένα προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών και έχουν ταυτόχρονα υψηλό εξωτερικό χρέος. Το 1999 η εν λόγω διευκόλυνση έπαψε να υφίσταται και αντικαταστάθηκε από μια ειδική διευκόλυνση για τα κράτη-μέλη χαμηλού εισοδήματος που καλείται «διευκόλυνση για τη μείωση της φτώχειας και την ανάπτυξη» (Poverty Reduction and Growth Facility, PRGF). Το εν λόγω χρηματοδοτικό εργαλείο είναι εκείνο στο οποίο προσφεύγουν κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών τα περισσότερα κράτη-μέλη του ΔΝΤ που ζητούν χρηματοδοτική ενίσχυση.

-παρέχοντας βοήθεια στις τρεις χώρες που επηρεάστηκαν περισσότερο από την κρίση(Ινδονησία, Κορέα και Ταϊλάνδη) με τα προγράμματα οικονομικής σταθεροποίησης και μεταρρύθμισης που θα μπορούσαν να αποκαταστήσουν την εμπιστοσύνη και να υποστηριχθούν από το ΔΝΤ

-εγκρίνοντας το 1997 χρηματοδοτική ενίσχυση ύψους 35 δισεκατομμυρίων δολαρίων για τα προγράμματα μεταρρύθμισης στην Ινδονησία, την Κορέα, και την Ταϊλάνδη και κατευθύνοντας την έκδοση πρόσθετης χρηματοδότησης ύψους 77 δισεκατομμυρίων δολαρίων από πολυμερείς και διμερείς πηγές υπέρ αυτών των προγραμμάτων μεταρρύθμισης. Τον Ιούλιο του 1998, η δεσμευμένη βοήθεια για την Ινδονησία αυξήθηκε από ένα πρόσθετο ποσό ύψους 3 δισεκατομμυρίων δολαρίων από το ΔΝΤ και κατ' εκτίμηση 5 δισεκατομμυρίων δολαρίων από τις πολύπλευρες και διμερείς πηγές¹¹

-εντείνοντας τις διαβουλεύσεις του με άλλα μέλη τα οποία προέρχονται τόσο μέσα όσο και έξω από την περιοχή που επηρεάστηκε από την κρίση και λαμβάνοντας πολιτικά μέτρα για να αντιμετωπιστούν τα αρνητικά αποτελέσματα μετάδοσης της κρίσης

Η άμεση προσπάθεια του ΔΝΤ να επανεγκαθιδρυθεί η εμπιστοσύνη στις επηρεασθείσες χώρες συνεπαγόταν:

-μια προσωρινή αυστηρότητα στην άσκηση της νομισματικής πολιτικής

-συντονισμένες ενέργειες για να διορθωθούν οι αδυναμίες στο οικονομικό σύστημα, το οποίο συνέβαλε σημαντικά στην κρίση

-δομικές μεταρρυθμίσεις για να απομονωθούν τα χαρακτηριστικά εκείνα γνωρίσματα της οικονομίας που είχαν αποτελέσει σοβαρό ανασταλτικό παράγοντα για την ανάπτυξη (όπως τα μονοπώλια, οι εμπορικοί περιορισμοί και οι αδιαφανείς εταιρικές πρακτικές) και για να βελτιωθεί η αποδοτικότητα της οικονομικής μεσολάβησης και η μελλοντική υγεία των οικονομικών συστημάτων

-προσπάθειες που αφορούν στην επαναλειτουργία ή τη διατήρηση των πηγών εξωτερικής χρηματοδότησης και

¹¹ Ορίστηκε ότι το κεφάλαιο της χρηματοδοτικής ενίσχυσης έπρεπε να διαχειριστεί από τα συμβαλλόμενα μέρη με λογική στο μέλλον

-την ύπαρξη μιας υγιούς φορολογικής πολιτικής¹², που να επέτρεπε τις αυξανόμενες δημοσιονομικές δαπάνες για την αναδόμηση του οικονομικού τομέα, διασφαλίζοντας όμως τις κοινωνικές δαπάνες

Μόλις προσδιορίστηκε το μέγεθος της οικονομικής πτώσης στις πληγείσες χώρες, η φορολογική πολιτική προσανατολίστηκε προς την υποστήριξη της οικονομικής δραστηριότητας και την επέκταση του δίκτυ ασφαλείας στον κοινωνικό τομέα. Οι ισχυρές, εκτεταμένες δομικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες συνιστούσαν τον κύριο πυρήνα γύρω από τον οποίο περιστρέφονταν τα προγράμματα, υπογραμμίζοντας μια εξέλιξη σε σχέση με πολλά από τα προγράμματα που το ΔΝΤ είχε υποστηρίξει στο παρελθόν, όπου το κύριο πρόβλημα εντοπιζόταν στις ανισορροπίες που ήταν συνέπεια ακατάλληλων μακροοικονομικών πολιτικών. Επειδή τα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο οικονομικός τομέας αποτέλεσαν μια σημαντική αιτία της κρίσης, ο κεντρικός στόχος των ασιατικών προγραμμάτων ήταν η εκτεταμένη μεταρρύθμιση των οικονομικών συστημάτων.

Για να αντιμετωπιστούν τα ζητήματα διακυβέρνησης που συνέβαλαν επίσης στην κρίση, η μεταρρύθμιση των οικονομικών συστημάτων στηριζόταν στα μέτρα που είχαν σκοπό να βελτιώσουν την αποδοτικότητα των αγορών, να σπάσουν τους στενούς δεσμούς μεταξύ της επιχείρησης και των κυβερνήσεων και να εξασφαλίσουν ότι η ολοκλήρωση της εθνικής οικονομίας με τις διεθνείς αγορές χρήματος ήταν κατάλληλα κατανοητή.

Άλλος ένας στόχος ήταν να υπάρχει μεγαλύτερη διαφάνεια¹³ και όσον αφορά στα οικονομικά και φορολογικά στοιχεία καθώς και στους οικονομικούς και εταιρικούς τομείς. Οι προσπάθειες μεταρρύθμισης πραγματοποιήθηκαν με τη βοήθεια της Παγκόσμιας Τράπεζας και ιδιαίτερα με την εστίασή της στα δομικά και τομεακά ζητήματα που προωθούσαν τη μακροοικονομία. Η προσωρινή Επιτροπή του ΔΝΤ αναθεώρησε και επικύρωσε τη γενική στρατηγική που υιοθετήθηκε από τη διεθνή

¹² Ο συλλογισμός ήταν ότι αυτά τα βήματα θα αποκαθιστούσαν την εμπιστοσύνη στη φορολογική φερεγγυότητα των κρατών, θα τιμωρούσαν τις αφερέγγυες επιχειρήσεις, και θα προστάτευαν τις τιμές του νομίσματος.

¹³ Τα οικονομικά συστήματα έπρεπε να γίνουν "διαφανή", δηλαδή να παρέχουν αξιόπιστες οικονομικές πληροφορίες οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν στη Δύση προκειμένου να λαμβάνονται όσο το δυνατόν σωστότερες οικονομικές αποφάσεις. Σε αυτό το σημείο ασκείται κριτική καθώς ενώ το ΔΝΤ έδινε έμφαση στη διαφάνεια στη Νοτιοανατολική Ασία, το ίδιο έχει κατηγορηθεί αρκετές φορές για έλλειψη διαφανών διαδικασιών

κοινότητα, όσον αφορά στην Ασιατική κρίση, στις ετήσιες συνεδριάσεις των Τράπεζών-χρηματοδότηση¹⁴ τον Οκτώβριο του 1998.

Η κριτική που ασκήθηκε στο ΔΝΤ

Ο ρόλος που διεδραμάτισε το ΔΝΤ στην οικονομική κρίση της Νοτιοανατολικής Ασίας έχει προκαλέσει πλήθος συζητήσεων δεδομένου βέβαια και του αντίκτυπου που είχε σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι νειφιλελεύθερες λύσεις του ΔΝΤ, που υποχρεώθηκαν να ακολουθήσουν ορισμένες χώρες της περιοχής, δημιούργησαν κοινωνικές εκρήξεις και πολιτική αστάθεια, γεγονός που θα μπορούσε να αποβεί μοιραίο για τη γεωπολιτική σταθερότητα στην περιοχή.

Ορισμένοι μάλιστα υποστήριξαν ότι ο τρόπος παρέμβασης του ΔΝΤ για την αντιμετώπιση της κρίσης και οι μεταρρυθμίσεις¹⁶ που επέβαλε στις πληγείσες χώρες συνιστούν μια νέα μορφή αποικιοκρατικής πολιτικής. Οι «λύσεις» στην ασιατική κρίση—οι οποίες για πολλούς προωθούσαν την επιταχυνόμενη νεοφιλελεύθερη "μεταρρύθμιση" των επηρεασθεισών οικονομιών¹⁷ -- δεν εστιάζουν στο πραγματικό πρόβλημα: την κρίση της υπερπαραγωγής και της υπερικανότητας.

Θεωρούν ότι το ΔΝΤ, ως ένας οργανισμός που ελέγχεται από τα ιμπεριαλιστικά κράτη, όπως προώθησε τα ενδιαφέροντα των ιμπεριαλιστών στη Λατινική Αμερική και τον τρίτο κόσμο κατά τη δεκαετία του '80, το ίδιο πράγμα έπραξε και στην Ασία στη δεκαετία του '90. Τα δάνεια έκτακτης ανάγκης του ΔΝΤ προορίζονταν υποτίθεται για να σταθεροποιήσουν γρήγορα τα ασιατικά νομίσματα, αλλά κυρίως αποσκοπούσαν στο να εμποδίσουν την κρίση να επηρεάσει αρνητικά τις δικές τους οικονομίες.

Το ΔΝΤ, προκειμένου να εξασφαλίσει ότι οι χρεωμένες χώρες θα μπορέσουν να αποπληρώσουν τα δισεκατομμύρια δολαρίων δάνεια έκτακτης ανάγκης καθώς και το

¹⁴ Bank-Fund annual meetings

¹⁶ Η αποδοχή από ένα κράτος-μέλος των όρων οικονομικής πολιτικής που θέτει το ΔΝΤ είναι σημαντική στο βαθμό που αποτελεί δέσμευση για την υιοθέτηση μέτρων που έχουν συνήθως «αντιλαϊκό χαρακτήρα»

¹⁷ Το ΔΝΤ δεν ήταν φυσικά το μόνο που πίεσε για την απελευθέρωση. Το υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ, το οποίο, ως ο μεγαλύτερος μέτοχος του ΔΝΤ και το μόνο με δικαίωμα άσκησης βέτο, παίζει κεντρικό ρόλο στον καθορισμό των πολιτικών του ΔΝΤ, άσκησε πιέσεις για την απελευθέρωση

προυπάρχων εξωτερικό τους χρέος, απαιτεί από τις κυβερνήσεις να ασκούν αυστηρότατη δημοσιονομική πολιτική και να ιδιωτικοποιήσουν την οικονομία τους. Τελικά ένα μεγάλο μέρος αυτού του ιδιωτικού χρέους μελλοντικά επρόκειτο να κοινωνικοποιηθεί. Το καθεστώς αυστηρότητας που είχε επιβληθεί από το ΔΝΤ διασφάλιζε ότι οι εργαζόμενοι και οι μικροί αγρότες της Ασίας θα πληρώσουν για αυτά τα ιδιωτικά χρέη. Στην πραγματικότητα, οι ασιατικές οικονομίες είχαν όντως κάποιες αδυναμίες που έπρεπε να αντιμετωπιστούν, σε καμία όμως περίπτωση δεν δικαιολογούσαν την σκληρότητα των μέτρων που επέβαλε σε αυτές το ΔΝΤ.

Οι χώρες, λοιπόν, αυτές όπως συμβαίνει με τα περισσότερα κράτη που βρίσκονται υπο την εποπτεία του ΔΝΤ, προβλεπόταν να αποπληρώσουν το εξωτερικό τους χρέος, δίνοντας προτεραιότητα στις εξαγωγές τους (που έχουν ήδη κάνει για τρεις δεκαετίες, εν πάση περιπτώσει) και διατηρώντας χαμηλότερες τις συναλλαγματικές τους ισοτιμίες, για να έδιναν στις εξαγωγές τους μια ανταγωνιστικότητα – θεωρητικά τουλάχιστον. Αλλά υπάρχουν δύο σημαντικά προβλήματα που πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη. Πρώτον, οι ιμπεριαλιστικές χώρες προστάτευαν ήδη τις αγορές τους από τις "υπερβολικές" ασιατικές εξαγωγές.. Και δεύτερον, μόνο μερικές χώρες μπορούσαν να παίξουν αυτό το παιχνίδι και να συνεχίσουν, και δεδομένου ότι η Κίνα έπαιξε δυναμικό ρόλο στο παιχνίδι αυτό, οι όροι ανταγωνισμού είχαν γίνει ακόμα σκληρότεροι¹⁸.

Έτσι, λοιπόν, οι «θεραπείες» του ΔΝΤ έχουν δεχθεί έντονη κριτική, θέτοντας δύο βασικά ερωτήματα: κατά πόσο μπορούν να βοηθήσουν καλύτερα μια χώρα που αντιμετωπίζει προβλήματα στον οικονομικό τομέα και πώς μπορούν να σταματήσουν εγκαίρως την διάδοση μιας κρίσης από τη μια χώρα στην άλλη. Κάποιοι οικονομολόγοι θεωρούν ότι το ΔΝΤ έχει κάνει τρία βασικά λάθη: επιβολή υπερβολικά περιοριστικών νομισματικών και φορολογικών πολιτικών στις χρεωμένες χώρες, προώθηση περιττών και αρκετά ριζικών αλλαγών στη βασική οικονομική δομή αυτών των χωρών και υπονόμηση της εμπιστοσύνης των παγκόσμιων δανειστών τους σχετικά με την οικονομική σταθερότητά τους¹⁹.

Αν και ορισμένες από αυτές τις μεταρρυθμίσεις ήταν επιβεβλημένες, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι περισσότερες από τις άμεσα εμπλεκόμενες χώρες είχαν

¹⁸ βλέπε Lester Thurow *New York Review*, 5 Φεβρουαρίου 2000

¹⁹ βλέπε *Australian Financial Review*, 8 Οκτωβρίου 1998

καταλήξει σε μια σχεδόν πλήρη πολιτική και οικονομική αναδόμηση. Υπέστησαν μόνιμες υποτιμήσεις νομίσματος, έναν τεράστιο αριθμό πτωχεύσεων, τις καταρρεύσεις ολόκληρων τομέων των οικονομιών τους, τις απώλειες ακίνητων περιουσιών, την υψηλή ανεργία, και την κοινωνική ανησυχία. Στις περισσότερες από αυτές τις χώρες, η επέμβαση του ΔΝΤ επικρίθηκε σε μεγάλο βαθμό. Ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ήταν τόσο αμφισβητούμενος κατά τη διάρκεια της κρίσης, ώστε πολλά ντόπιοι αποκάλεσαν την οικονομική κρίση «κρίση του ΔΝΤ».

Οι λιγότερο αμφισβητούμενοι όροι του ΔΝΤ, για τους οικονομολόγους, τους οικονομικούς αναλυτές και άλλους σχολιαστές είναι οι απαιτήσεις του για τις μεταρρυθμίσεις στα τραπεζικά συστήματα των πληγέντων από την οικονομική κρίση χωρών. Οι περισσότεροι υποστηρίζουν την ανάγκη για μεγαλύτερο έλεγχο των τραπεζικών πρακτικών. Μερικοί επικριτές του ΔΝΤ, εντούτοις, υποστηρίζουν λόγω της έλλειψης επαρκούς ασφάλειας των καταθετών, το κλείσιμο τραπεζών θα δημιουργούσε έναν μεγαλύτερο πανικό. Μια βασική κριτική των τραπεζικών πρακτικών στην περιοχή είναι ότι η προηγούμενη φιλελευθεροποίηση των ελέγχων στον ξένο δανεισμό, τον οποίο οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστήριζαν, δεν συνοδεύθηκε από ικανοποιητικές βελτιώσεις των κανονισμών και της επίβλεψης των τραπεζικών συστημάτων. Επιπλέον, η κατανομή της πίστωσης σε πολλές πληγείσες ασιατικές χώρες επηρεάστηκε έντονα από τη γραφειοκρατική "καθοδήγηση" και την πολιτική επέμβαση²⁰.

Από την άλλη πλευρά, αρκετοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι το ΔΝΤ έχει επιτελέσει ένα πολύτιμο και ουσιαστικό έργο όσον αφορά στην Ασιατική κρίση με το συντονισμό των προσπαθειών τόσο των διεθνών αντιπροσωπειών όσο και των κυβερνήσεων των χωρών που είχαν επηρεαστεί για να αντιμετωπίσει μια σύνθετη κρίση που βρισκόταν σε εξέλιξη.

Άλλωστε, η γενική προσέγγιση του ΔΝΤ απολαμβάνει την υποστήριξη πολλών οικονομολόγων και οικονομικών αναλυτών που δίνουν προτεραιότητα στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των ξένων δανειστών και των επενδυτών, της ικανότητας των τραπεζικών συστημάτων και στο να σταματήσει η παύση των

²⁰ Στη Νότια Κορέα, παραδείγματος χάριν, αυτές οι πρακτικές επέτρεψαν στο chaebol (ισχυρές οικογενειακρατούμενες επιχειρηματικές ομάδες) να λειτουργήσουν μέσα σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα χρέους και να λάμβάνουν τις επιχειρησιακές αποφάσεις βάσει του γοήτρου και της επιθυμίας τους να επεκταθεί το μερίδιό τους στην αγορά, πλήρως αντίθετα με τις υγιείς επιχειρηματικές πρακτικές.

εσωτερικών κεφαλαίων, αλλά έρχονται σε αντίθεση με εκείνους που δίνουν εναλλακτικά προτεραιότητα στην κοινωνική σταθερότητα και τη δικαιοσύνη ή στο ελεύθερο παιχνίδι των δυνάμεων αγοράς. Επίσης, υποστηρίζεται ότι οι δομικές μεταρρυθμίσεις του ΔΝΤ επικρίνονται κυρίως από τους οικονομολόγους και τους πολιτικούς αναλυτές που βρίσκουν ακόμα πολύ ελκυστική την ιδέα και εξακολουθούν να θαυμάζουν τις κράτικοκεντρικές πολιτικές εκβιομηχάνισης των ανατολικών ασιατικών χωρών.

Μια γενικότερη εκτίμηση του ρόλου του ΔΝΤ

Είναι πλέον βέβαιο ότι ο ρόλος του ΔΝΤ στη διεθνή κοινότητα πρέπει να αναθεωρηθεί. Ο κόσμος μας σήμερα είναι πολύ διαφορετικός από εκείνον του 1944 όταν δημιουργήθηκε το ΔΝΤ. Όλοι οι οργανισμοί πρέπει συνεχώς να αξιολογούν τους σκοπούς, τους στόχους, τις αποστολές και τις μεθόδους λειτουργίας τους. Το ΔΝΤ δε διαφέρει από τους υπόλοιπους.

Οι πολιτικές του ΔΝΤ, βασισμένες στην ξεπερασμένη πλέον υπόθεση ότι οι αγορές από μόνες τους μπορούν να οδηγήσουν σε επαρκή αποτελέσματα, δεν αφήνουν περιθώριο για επιθυμητές κυβερνητικές επεμβάσεις στην αγορά με μέτρα που μπορούν να οδηγήσουν στην οικονομική μεγέθυνση²¹. Επιπλέον, όσον αφορά στην αντιμετώπιση των κρίσεων, το ΔΝΤ φαίνεται να προτείνει «στείρες» και «τυποποιημένες» αλλά ξεπερασμένες και ακατάλληλες λύσεις χωρίς να αναλογίζεται τις συνέπειες που αυτές οι πολιτικές θα έχουν στους λαούς των χωρών που αναγκάζονται να τις ακολουθήσουν. Το ΔΝΤ πρέπει να αφουγκράζεται τις ειδικότερες ανάγκες κάθε χώρας και όχι απλά να προβαίνει στην έκδοση οδηγιών μην αφήνοντας περιθώρια για διαπραγμάτευση στα ενδιαφερόμενα κράτη.

Όσον αφορά τώρα στη μετάβαση των αναπτυσσόμενων κρατών στην οικονομία της αγοράς μέσα από την παγκοσμιοποίηση και την ανάπτυξη, όπως αυτές καθοδηγήθηκαν από το ΔΝΤ και τους άλλους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς, αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια ιδιαίτερα επίπονη διαδικασία, πολύ παραπάνω από

²¹ βλ. Stiglitz J. *Η Μεγάλη Αυταπάτη*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2002

όσο ήταν απαραίτητο. Το ΔΝΤ θεώρησε την δυστυχία αυτή ως το αναπόφευκτο τίμημα για τη μετάβαση και ότι η κατάσταση θα βελτιωνόταν στο μέλλον. Βέβαια πρέπει να αναγνωρίσουμε το γεγονός ότι σήμερα το ΔΝΤ δείχνει μια διάθεση να παραδεχτεί ορισμένα²² από τα παρελθοντικά του σφάλματα, χωρίς βέβαια να προβαίνει σε κραυγαλέες δηλώσεις μεταμέλειας

Σίγουρα πάντως, το ΔΝΤ και η διεθνής κοινότητα πρέπει να συνεχίσουν να εργάζονται μαζί για να τροποποιήσουν και να εκσυγχρονίσουν όλους εκείνους τους μηχανισμούς και τους θεσμούς που συμβάλλουν στο να μειωθεί ο κίνδυνος μελλοντικών κρίσεων, ένας κίνδυνος που είναι έμφυτος στη σημερινή σύνθετη, σφαιρική οικονομία.

²² Κυρίως αρνείται να αναγνωρίσει τα λάθη που έκανε στη νομισματική πολιτική όσον αφορά στην αντιμετώπιση των οικονομικών κρίσεων

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1



Exchange rate: Baht per U.S. Dollar.

Further information: [Economy of Thailand](#)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

**External
Evaluation of the
ESAF**

*Report by a Group of
Independent Experts*

International Monetary Fund

© 1998 International Monetary Fund

Edited by: Marina Primorac

Design and composition: Alicia Etchebarne-Bourdin

Cover design and charts: In-Ok Yoon

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

External evaluation of the ESAF : report / by a group of independent experts.

p. cm.

Includes bibliographical references (p.)

ISBN 1-55775-735-6

1. Structural adjustment (Economic policy)—Developing countries—Evaluation. 2. Economic assistance—Developing countries—Evaluation. 3. International Monetary Fund. I. International Monetary Fund.

HC59.7.E976 1998

332.1'52—dc21 98-20675

CIP

Price: US\$15.00

(US\$10.00 to full-time faculty members and students at universities and colleges)

Please send orders to:

International Monetary Fund, Publication Services
700 19th Street, N.W., Washington, D.C. 20431, U.S.A.

Tel.: (202) 623-7430 Telefax: (202) 623-7201

E-mail: publications@imf.org

Internet: <http://www.imf.org>

Part 1

**I Statement by Bernd Esdar, Chairman of the Evaluation
Group of Executive Directors, on the Report of the
External Evaluation of the ESAF 1**

**II Summing Up by the Chairman of the Executive Board
on the External Evaluation of the ESAF 5**

III Terms of Reference 8

Part 2

**IV Report of the Group of Independent Persons Appointed
to Conduct an Evaluation of Certain Aspects of the
Enhanced Structural Adjustment Facility 11**

Part 3

V Staff Response to the External Evaluation of the ESAF 133

Contents

iii

In statistical matter throughout this publication,
dots (. . .) indicate that data are not available;
a dash (—) indicates that the figure is zero or less than half the final digit shown, or
that the item does not exist;
a single dot (.) indicates decimals;
a comma (,) separates thousands and millions;
“billion” means a thousand million, and “trillion” means a thousand billion;
a short dash (–) is used between years or months (for example, 1997–98 or January
–October) to indicate a total of the years or months inclusive of the beginning and
ending years or months;
a stroke (/) is used between years (for example, 1997/98) to indicate a fiscal year or a
crop year;
a colon (:) is used between a year and the number indicating a quarter within that year
(for example, 1998:1);
components of tables may not add to totals shown because of rounding.

Part 1
Statement by Bernd Esdar
Summing Up by the
Chairman of the Executive Board
Terms of Reference

Statement by Bernd Esdar
Chairman of the Evaluation Group of
Executive Directors, on the Report
of the External Evaluation of the ESAF

March 11, 1998

This very interesting and stimulating evaluation report on the Enhanced Structural Adjustment Facility (ESAF) is a first concrete outcome of our newly developed approach to external evaluation agreed upon in 1996. Therefore, I should like to express gratitude to Dr. Botchwey, Prof. Collier, Prof. Gunning, and Prof. Hamada.

The external evaluation instrument was adopted, for an initial period, to build upon and complement our in-house evaluations with a view to obtaining an independent and fresh outside perspective on crucial Fund policies. The Board agreed that it would be enlightening as well as prudent to ask for a view that is not clouded by routine or limited by institutional constraints.

When the Executive Board chose the ESAF for an external evaluation, it was aware that this topic was complex and challenging. While there can be no doubt that the macroeconomic and the structural reform framework agreed upon under ESAF arrangements is *one* important determinant for the success and the progress of the development process in individual countries, it is still only one element. Crucial factors in this regard certainly include

the role of the government, its policies, and the political, institutional, and social environment in the countries themselves. But there are also close interactions with the structural reform and development support of the World Bank and the regional development banks and with bilateral development assistance as well as with private, nongovernmental organization–led efforts, not to mention the critical role of private economic agents and investors. It is also not easy to clearly differentiate between the influence of policy design and policy implementation.

Therefore, there can be no doubt that the external evaluators were confronted with extremely complex problems when the Board asked them to review aspects of ESAF programs. The study concentrates on three topics:

- social policies and the composition of government spending during ESAF-supported programs;
- development in countries' external positions during ESAF-supported programs; and
- the determinants and influence of differing degrees of national ownership of ESAF-supported programs.

In line with the request of the Board, the evaluators have based their findings on a sample of individual country studies that adequately reflects that the challenges differ from country to country—or, to put it in their words: “The average experience across all ESAF programs conceals as much as it reveals, while a case study of an individual country is liable to be highly particular.”

The study reveals very interesting findings on all three topics. Some of the findings and suggestions blur the established division of institutional responsibilities between the international institutions that envisages for the IMF in particular the role of providing temporary balance of payments support based on macroeconomic and structural reform programs.

The study complements the Fund's latest internal ESAF review, which was discussed in the Executive Board on July 18, 1997, and subsequently published as IMF Occasional Paper No. 156: *The ESAF at Ten Years* (1997). I would also like to thank staff for their comments on the evaluation study that have been cir-

that the external evaluators and staff agree on the objective to better focus ESAF by improving protections for the poor, by improving the cooperation with other international financial organizations and bilateral donors, and by strengthening “ownership.” However, while there is encouraging agreement on the objectives and the overall strategy, there are areas where

views divide slightly and where different emphasis is given to certain aspects as could be expected given the different perspectives and experiences of staff and external evaluators. Therefore, we can look forward to very enlightening and stimulating discussions.

Our joint objective continues to be to target the ESAF even better, with the objective of improving the living conditions in the poorest countries, to better integrate them into the world economy based on a viable growth and development process in which all groups of the population can participate. Also, the ESAF is only one instrument within the Fund's overall economic surveillance, policy and technical advice, and lending for balance of payments support.

I would suggest that both the external evaluation report and staff's comments be made public, supplemented by the summing up of today's discussion.

This would not only help the public to better understand the role and the functioning of ESAF programs, but it would also contribute to the transparency of this institution.

To conclude, I would like to thank the external evaluators again for their tremendous efforts in presenting this study within the envisaged time frame. I would like to include in this appreciation the cooperation and support of my colleagues of the Evaluation Group for providing and designing the framework of this study and for following up on its implementation.

My thanks also go to the Head of the Office of Internal Audit and Inspection, Eduard Brau, and his team, who provided valuable support.

\

Summing Up by the Chairman of the Executive Board on the External Evaluation of the ESAF Executive Board Meeting 98/26, March 12, 1998

Executive Directors expressed their appreciation to Dr. Botchwey and to Professors Collier, Gunning, and Hamada for the very stimulating work they had done in evaluating aspects of the ESAF. Their evaluation complements the internal evaluation of the ESAF discussed by the Executive Board on July 18, 1997. Similarly, Directors saw a high degree of complementarity between the report of the evaluation group and the response formulated by the staff. All Directors endorsed the fundamental view underlying the evaluators' findings that the ESAF is a valuable instrument to assist low-income countries, and that the work of the Fund with this instrument could be improved.

While Directors did not endorse all of the views expressed by the external evaluators, they found that the report provided an opportunity to broaden the debate by offering a fresh and different perspective, and to promote a better understanding of the Fund's work. Regarding social developments under ESAF-supported programs, Directors agreed with the evaluators' view that economic reforms, while "generally having positive effects on growth and income distribution," do entail temporary costs for certain segments of the population: this calls for appropriate compensatory measures to be built into program design.

Everything possible should be done in program design to protect such groups, including the provision of well-targeted assistance to the more vulnerable groups and the allocation of adequate resources for social sectors. Also, the sequencing of fiscal and other structural reforms should be further analyzed to minimize any adverse social impact. As the evaluators point out, these actions would help policy makers to build a domestic consensus in favor of important but difficult reform measures.

Directors did consider that important efforts were already being made by the Fund to advise countries to protect poor groups from the impact of adjustment measures and to safeguard social expenditures during fiscal consolidation. They welcomed the proposals by the evaluators to draw more extensively on the expertise and data of the World Bank for a more refined ex ante assessment of the likely impact of adjustment measures on poor groups. They also

agreed that it would be desirable to review the effects of the adjustment measures on poor groups as part of the regular ESAF program reviews. Directors asked management and staff to explore the feasibility of these suggestions, including the availability of the necessary data, with the World Bank, to assess the ability of the World Bank to provide the envisaged services, and to come back to the Board with operational proposals.

Directors agreed that an assessment of progress toward external viability required a broad range of indicators, and they continued to see considerable merit in the traditional export-based indicators of external viability.

On other external aspects, Directors did not share the view of the evaluators that the ESAF constituted an inadvertent tax on exports by virtue of most ESAF funds being disbursed to central banks. They endorsed the staff view that the macroeconomic effects of ESAF disbursements did not depend on the initial recipient of ESAF resources, and noted that the evaluators were not suggesting that the currencies of ESAF-supported countries were generally overvalued.

On fiscal issues, Directors agreed that short-term revenue objectives should be pursued with sensitivity to the important longer-term implications of the tax system for economic efficiency. Directors were not persuaded by the evaluators' view that the Fund systematically exaggerates the size of fiscal deficits. They noted that where the line was drawn in present-

ing the fiscal balance did not materially affect the setting of fiscal targets, which was always based on considerations of the availability of noninflationary financing and the evolution of the debt and debt-servicing burden. What was essential was transparency and clarity of the breakdown, and Directors were generally satisfied with staff presentations on fiscal positions.

On national ownership of Fund-supported programs, Directors noted with concern the evaluators' assessment—which they saw as a key contribution of the evaluators' report—that a common perception at the country level was “a feeling of loss of control over the policy content and the pace of implementation of reform programs.” Directors therefore welcomed the proposals by the evaluators as to the steps that should be taken by national authorities to build a greater policy consensus within society. They agreed that it was, first and foremost, the obligation of national governments to ensure transparency in policy making and to promote wide public debate of policy issues. They therefore recommended for serious consideration by governments the suggestions of the evaluators concerning national conferences and regular meetings with academics, business, and labor groups. It was important that policy alternatives and trade-offs be openly debated, and that economic

management teams made up of the economic and social sector ministries and political leaders—already a practice in some countries—be established in all countries to oversee the reform process.

Directors agreed with the evaluators that the Fund staff should take into consideration the political constraints faced by the authorities when making recommendations on the policy mix—although this should not lead to an overall weakening of the programs.

Indeed, Fund staff should not be put in a position of having to judge what was and was not politically feasible. Directors supported the recent trend toward a greater variety of contacts between staff and representatives of civil society and noted that the Fund could thereby play a role in easing political constraints.

Directors noted that some of the recommended measures to ensure ownership might prolong the initial stages of negotiations, but considered that investment would be compensated for over the period of implementation. Some Directors emphasized that ownership was a dynamic concept: even when ownership was not as strong as the ideal initially, early success with reforms could feed stronger commitment.

Directors also recognized the importance of striking the right balance between ownership and securing a strong program. Directors observed that, unless a government was committed to pursuing the program objectives, the program would have little chance of success, and therefore would not merit ESAF support. Directors agreed with the evaluators' recommendation that the Fund should be more cautious in providing ESAF support where the authorities' commitment was in question. They believed that that view might call for greater selectivity in the use of Fund resources.

On the point of the perceived inflexibility by Fund staff, many Directors felt that the evaluators may have inadvertently conveyed an inconsistent message.

While criticizing perceived inflexibility, the evaluators were also very clear that “the failure to frontload structural reforms with long gestational lags may well be the most serious defect of structural adjustment as currently designed.” Often that failure reflected the willingness of the Fund to accommodate government resistance to specific reforms.

Some Directors embraced the suggestion that, wherever feasible, the Fund staff should seek to identify, with the national economic authorities, alternative options for economic programs, each capable of achieving the needed economic results. Those alternative options could be presented to national decision makers for their consideration.

Directors also considered that finding the proper balance between negotiating flexibility and supporting only programs that adequately addressed economic problems was indeed a delicate matter. Those trade-offs and the sequencing of reform issues would continue to be at the center of future discussions of ESAF programs by the Executive Board. On the sequencing

of reform measures, Directors agreed with the staff that member countries often needed to take advantage of windows of opportunity, without being overly constrained by strict sequencing considerations.

Directors also felt that, in several cases, what appeared to be sequencing problems were in reality problems of a lack of implementation of agreed policy measures.

Directors agreed that further efforts were needed to improve public understanding of the Fund in countries receiving ESAF support, including through public explanations of the purpose and benefits of economic reform programs by the governments.

As one Director observed, it was important that having a program with the Fund should be seen by members not as a stigma, but as an enviable badge of excellence. Directors agreed with the observations of evaluators concerning the very helpful role of Fund resident representatives in ESAF countries in this regard. They felt that the steps currently being taken to strengthen the role of resident representatives in external relations and to enhance collaboration with national authorities and civil society were very much in line with the evaluators' views.

Directors agreed that there were many cases in which the Fund had to stay engaged in ESAF eligible countries after the initial macroeconomic

stabilization had been achieved. They stressed that that was indeed the essence of the intent of the ESAF, which was to address, in a medium-term context, the structural weaknesses that might threaten the maintenance of financial stability and the achievement of sustained growth and external viability. As the evaluators had suggested, Directors saw a window of opportunity in several African economies that had stabilized and were currently approaching high rates of growth as a result of policy reform. However, investment rates in those economies remained far too low for those growth rates to continue over the longer term, and significant external capital needed to be attracted to supplement only slowly rising domestic savings rates.

To attract external savings from public and private sources in an environment perceived by markets to be risky, a Fund signal of policy adequacy was often essential to help reduce uncertainty.

Commenting on the scope for ESAF financing in the poststabilization phase, several Directors emphasized that the ESAF provided exceptional—and temporary—balance of payments support on concessional terms to low-income members, but that the ESAF was not a long-term aid transfer mechanism, as the evaluators seemed to imply. Therefore, disbursements of ESAF support could not be provided over the long term through a “tapering-in” mechanism coupled with ex post ESAF support for programs that aimed at little, if any, further reform. Directors expressed interest in more extensive use of

precautionary arrangements with the Fund. That could have the advantage of conferring the Fund's stamp of approval for a country's reform efforts, to catalyze financial support from other sources. For that purpose, the Fund should also take a close look at the effectiveness of its Article IV consultation process. Directors also saw the need for a greater role for the World Bank and other donors in supporting the reform efforts of ESAF countries in the poststabilization period.

Directors noted the evaluators' recommendation that the Fund develop more systematic mechanisms for providing ex post support in situations in which stabilization had been achieved but in which agreement between the government and the Fund was delayed or the government felt unable to agree on a conventional Fund arrangement for mainly political reasons. The evaluators sought a move from negotiation to certification. While a few Directors considered that this suggestion deserved attentive consideration, many other Directors were concerned that Fund support for such programs might not be workable.

In particular, the absence of ex ante agreement on a framework for policies might mean that any ex post judgment and disbursement of ESAF resources would pose difficulties, as the Fund had to avoid arbitrary judgments and unequal treatment of member countries.

Directors noted the indications by the evaluators that Bank and Fund cooperation could be improved in some country cases and noted the importance of seeking ways to strengthen that collaboration. Those issues had also surfaced in the internal evaluation of the ESAF and on other recent occasions. A few Directors called for early Board review of specific proposals by management to address these issues.

Some other Directors, however, considered that it may not be useful to establish further formal rules on coordination. They recommended that priority be given to promoting an open and free flow of information between the Fund and the Bank. For this reason, it has been particularly valuable to have the participation of a World Bank representative in this discussion.

This has been a rich and useful discussion, bringing out worthwhile suggestions for follow-up. We have started a constructive process and dialogue here, and Directors invited the external evaluators and the staff to make themselves available to discuss the findings of the internal and external evaluations with interested parties. This, together with the earlier Board consideration of the internal review of the ESAF, will lead to the formulation of specific proposals for the Executive Board to consider on operational lessons from these evaluations for the future work of the Fund in assisting low-income countries.

Terms of Reference

Note: The terms of reference were approved by the Executive Board on October 30, 1996, and amended on March 28, 1997.

1. Purpose of the Evaluation

The Executive Board of the International Monetary Fund has decided to request independent external experts to conduct an evaluation of certain aspects of ESAF with the purpose of assessing its operation to date and making recommendations for improving the ESAF instrument and the design and implementation of ESAF-supported programs in a manner consistent with the overall purposes of the IMF.

2. Structure and Focus of the Evaluation

There will be one external evaluation with three topics as well as unified conclusions for the design and implementation of ESAF-supported programs and the ESAF instrument:

The three focus topics are:

- (i) Developments in countries' external position during ESAF-supported programs.
- (ii) Social policies and the composition of government spending during ESAF-supported programs.
- (iii) The determinants and influence of differing degrees of national ownership of ESAF-supported programs.

These topics will be evaluated on the basis of case studies by independent external experts, as indicated in Section 3, below, who will be responsible for a section of the final report, after consultation with the other evaluators. The purpose of each evaluation is to objectively assess developments during ESAF-supported programs and draw operational conclusions for future programs. At their full discretion, the evaluators may wish to take into account the views of concerned country authorities and social partners; of parliamentarians; of representatives of multilateral development banks, bilateral donors, and nongovernmental organizations; of academic experts; and of Fund Executive Directors and staff. Unified conclusions will be prepared jointly by the evaluators, drawing on their three studies, as well as on the results of the internal evaluation of experience with ESAF-supported programs to be completed in the spring of 1997 by the Policy Development and Review Department.

The three evaluations should include, but not necessarily

be limited to, consideration of the following issues:

(i) Developments in countries' external position during ESAF-supported programs

- How, and based on what indicators, should vulnerability and viability in a country's external position be assessed?
- To what extent has external vulnerability increased or diminished in the countries under study over the specified period? What are the main factors that explain the different outcomes across the sample?
 - Has the evolution of the countries' external positions diverged from what was expected in successive ESAF-supported programs? If so, what explains the divergences?
 - Has the evolution of countries' external position been consistent with progress toward sustainable economic growth?
 - To what extent were other developments, and policies pursued outside the context of Fund-supported programs, responsible for holding back, or contributing to, the achievement of external viability?
 - What lessons can be drawn from the design of Fund-supported programs, and more generally for countries' external sector policies?

(ii) Social policies and the composition of government spending during ESAF-supported programs

- How have social indicators evolved in countries undertaking ESAF-supported programs,

and can one identify what impact adjustment policies have had on these social indicators? If possible, comparisons should be made with the trends of social indicators in the years before the ESAF-supported programs and a judgment made about how social indicators would have evolved in a nonadjustment scenario.

What social indicators did Fund staff use in assessing priorities and progress?

- To what extent have social conditions been enhanced by strengthened external viability (where applicable) and improved conditions for noninflationary growth?
- To what extent and how has the social impact of ESAF-supported adjustment policies and reforms influenced the use and design of social safety nets, the level of public spending on social services like education, health, and rural development, and the design of the adjustment and reform measures themselves?

How effective have the safety nets been in mitigating the effects of macroeconomic adjustment on the poorest members of society?
- How appropriate was the Fund advice on social safety nets, social indicators, and social

- policies? To what extent has staff advice and government policy conformed to the guidance provided by the Executive Board?
- To what extent have government social expenditures been cut in ESAF-supported programs to achieve fiscal adjustment objectives, and how did outcomes in this regard differ from program plans? How were decisions on the level of social spending influenced by judgments about the overall balance between expenditure and revenue measures in programs?
 - Is there any evidence on changes in social conditions or other economic outcomes in countries that have persevered with adjustment under ESAF-supported programs?
 - What have been the main constraints in addressing social issues?
 - To what extent have Fund staff collaborated with other institutions that have expertise on social issues? Has such collaboration been fruitful and how can it be enhanced?
 - Given the purpose of Fund-supported programs to promote external viability and thereby facilitate economic growth, should such programs take into account a broader range of social issues than the current policy would dictate? Have programs been moving in this direction?

(iii) The determinants and influence of differing degrees of national ownership of ESAF-supported programs

- On what criteria can national ownership of an ESAF-supported program be assessed?
 - What evidence is there in the cases being studied that programs were “owned” by the country concerned? Was ownership confined to the national government or did it extend to other social partners?
- What efforts have been made by Fund staff and/or the national authorities to promote ownership of programs, and how successful have these efforts been? In what circumstances is the active involvement of Fund staff in this area most constructive, and are there instances where it is unhelpful?
 - To what extent have other aspects of the Fund’s operational practices inhibited the development of a sense of ownership by the countries concerned?
- What have been the consequences for the implementation and sustainability of policies of strong or weak ownership?
 - From the cases reviewed, what lessons can be drawn for the importance of ownership and the approach the Fund should take to promote it further?

3. Evaluators and Their Independence

The following independent experts have agreed to conduct the evaluation:

Professor Koichi Hamada, with focus on the topic: “Developments in countries’ external position during ESAF-supported programs.”

Professor Paul Collier and Professor Jan Willem Gunning, with focus on the topic: “Social policies and the composition of government spending during ESAF-supported programs.”

Dr. Kwesi Botchwey, with focus on the topic: “The determinants and influence of differing degrees of national ownership of ESAF-supported programs.”

Dr. Botchwey has agreed to act as “convenor” for discussions among the evaluators concerning an appropriate degree of coordination in the selection of countries for the case studies, the contacts with country authorities, the design of work programs, and the drafting of the unified conclusions. The evaluators shall conduct their work freely and objectively and shall render impartial judgment to the best of their professional abilities.

4. Selection of Countries for the Case Studies

The selection of country cases for each topic will be the responsibility of the evaluator(s) for each of the three topics in consultation with the other evaluators and with concerned country authorities, subject to the following guidelines: (i) the number of countries for each topic should be in the range of 4 to 7, with as much overlap as feasible in the choice of countries for the three topics; (ii) the groups of countries should be geographically diverse; and (iii) the sample should contain both strong and weak performing countries.

5. Access to Confidential Information and Protection of Confidentiality

- (i) Each evaluator shall have access to any information in possession of the Fund as needed for carrying out the evaluation. This may include, but will not necessarily be limited to, access to staff reports, internal memoranda and studies, existing databases, briefing papers and debriefing reports and other communications with management, as well as minutes of Executive Board proceedings. The Chairman of the Evaluation Group of Executive Directors (Evaluation Group) shall make all necessary arrangements to facilitate and assist the procurement by the evaluators of relevant information in possession of the Fund. The evaluators shall be invited to attend Executive Board consideration of the internal evaluation of ESAF-supported programs to be concluded in the spring of 1997 by the Policy Development and Review Department, as referenced in Section 2, above.

(ii) Each evaluator undertakes not to disclose, deliver, or use for personal gain or for the benefit of any person or entity without the consent of the IMF, any restricted or confidential information in possession of the Fund that he receives in the course of the evaluation.

The Chairman of the Evaluation Group will ensure that the draft evaluation report will be reviewed at an early stage by an appropriate officer of the Fund with the express purpose of ensuring that restricted or confidential information will not be disclosed inadvertently.

(iii) Each evaluator is free to request information from country authorities and other sources outside the Fund as he deems appropriate.

6. Evaluation Report: Publication, Executive Board Consideration, and Comments

(i) The evaluators are invited to prepare their report on the assumption that it would be published by the Fund. The Executive Board will decide at a later stage whether or not the evaluation report will be made public. The Fund reserves the exclusive right to publish the report, and the evaluators undertake, individually and collectively, not to publish any part of the report separately.

(ii) In accordance with generally accepted practices for the conduct of audits and evaluations, the Chairman of the Evaluation Group will ensure that those whose actions and advice are the subject of evaluation shall have the opportunity to respond to relevant parts of the evaluation report in draft form, as well as in final form. The evaluators are free to take account of, or ignore, any comments on their draft evaluation report.

(iii) Comments on the final evaluation report shall be considered part of the official record. If the Executive Board decides to make public the final evaluation report, it may also decide to make public the comments thereon, including the conclusions of the Executive Board consideration of the report.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κατράνης Αλέξανδρος, «*Η διεθνής οικονομική κρίση και το χρέος του Τρίτου κόσμου, Η Διάσταση του Διεθνούς Δικαίου*», Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1993
- Κούρτης Ανδρέας, «*Το Εξωτερικό χρέος των αναπτυσσόμενων χωρών(Αιτία-Προβλήματα-Πρακτικές)*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995
- Στεφάνου Κ.-Γκόρτσος Χ. «*Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005
- Stiglitz J. «*Η μεγάλη Αυταπάτη*», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2002
- Ρουμελιώτης Π. «*Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση*», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2002
- Ρουμελιώτης Π. «*Παγκόσμια Οικονομική Διακυβέρνηση*», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2006

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- <http://www.cis.org.au/POLICY/Spr99/polspr99-1.htm>
- http://www.ifg.org/imf_asia.html
- <http://www.imfsite.org/recentfin/crisis.html>
- <http://www.frbsf.org/news/speeches/2007/0206.html>
- <http://www.fas.org/man/crs/crs-asia.htm>
- <http://www.imf.org/external/pubs/ft/extev/esaf1.pdf>
- <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/asia.htm>

- http://www.bookrags.com/East_Asian_financial_crisis

- <http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=13518>

- <http://www.iie.com/publications/newsreleases/newsrelease.cfm?id>

- <http://www.imf.org/external/np/speeches/2002/071002.htm>

- <http://www.iht.com/articles/1998/10/09/edhub.t.php?page=2>
<http://www.iht.com/articles/1998/10/09/edhub.t.php?page=1>

- <http://www.twinside.org.sg/title/rein-cn.htm>

- http://www.ppionline.org/ppi_ci.cfm?knlgAreaID=108&subsecID=9000

- <http://www.iol.ie/~kiersey/asiacrisis.html>

- <http://www.geocities.com/Eureka/Concourse/8751/riwa/sp070298.htm>

- <http://www.usip.org/pubs/specialreports/early/asiafinancial.html>

- <http://www.cato.org/pubs/journal/cj17n3-11.html>

- <http://www.abc.net.au/money/currency/features/feat9.htm>

- http://www.thirdworldtraveler.com/Globalization/Global_Capitalism.htm

- <http://multinationalmonitor.org/mm2000/00april/economics.html>